

ברקו יאלאו Barko Yalaw

00:00:12:12 00:00:00:01
שמי בירקו יאלאו, נולדתי באתיופיה.
נולדתי במקום שנקרא אינפראז גבראל.

00:00:24:12 00:00:15:11
כשהייתי בן שלוש עברנו עם אימי
למקום שנקרא "איילה".

00:00:30:15 00:00:24:20
אבא שלי נשאר שם.
- לפני שנמשיך, באיזו שנה נולדת?

00:00:37:08 00:00:30:17
נולדתי ב-1953.
בגיל שלוש עברנו ל"איילה",

00:00:41:23 00:00:37:10
אני לא זוכר שעברנו, הייתי תינוק.
גם על המקום לא ידעתי.

00:00:50:15 00:00:42:00
אבל מספרים לי שזה
היה ליד אגם "טנה".

00:00:59:05 00:00:51:03
לאחר שנה וחצי ב"איילה",
עברנו למקום שנקרא "שינקרה".

00:01:06:24 00:00:59:24
כשעברנו לשם אני זוכר את
הדרך, היה יער בכל האזור.

00:01:17:15 00:01:07:17
תסביר לי למה קראו לך בירקו.
- לאימי קוראים אסלף קסה וונדים,

00:01:22:07 00:01:17:18
לאבא שלי קוראים יאלאו קסה בירלה.

00:01:30:20 00:01:22:11
לאימי נולדו שישה ילדים,
חמש בנות ואני, הבן האחרון.

00:01:38:06 00:01:32:00
מפני שלא נולדו לה בנים לפניי,
קראה לי בירקו כי אני נדיר ויקר.

00:01:49:07 00:01:38:09

אבא שלי קרא לי ג'יב-ארנ'יה, כי אני
הבן שיגן על אימא מכל פגע ומחיות בר.

00:01:56:13 00:01:50:17

יש לך עוד שמות?
- אין לי עוד שמות. אלה השמות שלי.

00:02:00:02 00:01:56:16

בארץ שיניתי את שמי.
- אמרת שאבא שלך נשאר באתיופיה...

00:02:07:01 00:02:00:04

כן, הוא נשאר שם, היו לו שם משפחה
וילדים, שלוש שנים לאחר שנפרדנו,

00:02:14:00 00:02:07:04

כשהייתי בן שלוש, הוא נפטר.
הוא נשאר שם כי הם התגרשו.

00:02:18:19 00:02:14:06

לא הבנתי, האם שני
ההורים שלך נשארו שם?

00:02:22:17 00:02:18:22

עליתי עם אימא שלי.
רק אבא נשאר שם.

00:02:33:04 00:02:24:18

אימא שלי עזבה עם כל הילדים ואיתי
ועברנו ל"איילה" ומשם ל"צ'נקרה".

00:02:35:14 00:02:33:08

מי היה ב"צ'נקרה"?

00:02:46:00 00:02:35:17

היו שם קרובי משפחה כמו יצחק אליסה,
מלסה קסה, בן דוד שלה.

00:02:56:07 00:02:46:06

ליצחק אליסה היו כשבעה בנים.
אברה יצחק, מלקו יצחק, אדנה, מהרי,

00:03:02:20 00:02:56:11

טרפה יצחק והיו של עוד הרבה אנשים.
אימא שלי הלכה לשם להיות שכנה שלהם.

00:03:07:12 00:03:02:24

שתי אחיות שלי כבר
היו נשואות כשעברו לשם.

00:03:14:13 00:03:07:20
שם גרנו במשך שש שנים.
במהלך שש שנים לא היה לה טוב שם,

00:03:21:17 00:03:14:17
כי היא אישה ומפרנסת משפחה
מייצור כלי חרס ולא היה לה קל,

00:03:30:00 00:03:22:04
לכן החליטה לעבור ל"דגומה",
שם גרים כל האחים והאחיות שלה.

00:03:37:06 00:03:30:06
עברנו לדגומה בשנת 1962.

00:03:42:18 00:03:37:24
מה זאת אומרת לא היה
לה טוב ב"צי'נקרה"?

00:03:51:23 00:03:42:23
היא אישה ולא יכולה לעבד אדמה, היא
מתפרנסת מייצור כלי חרס, וזה לא מספיק.

00:03:57:14 00:03:52:05
גם אלה שהלכה אליהם
לא היו ממש קרובי משפחה.

00:04:00:08 00:03:57:17
לכן החליטה לעזוב את המקום הזה.

00:04:04:24 00:04:01:04
אתה זוכר שעזבתם את "צי'נקרה"
ועברתם לדגומה?

00:04:07:07 00:04:05:01
בטח!
- מה אתה זוכר?

00:04:16:01 00:04:07:09
אני עדיין זוכר את היער בדרך,
את המקום שגרנו בו אחרי שעברנו.

00:04:23:00 00:04:16:07
זה היה מקום מבודד, לא היו בו הרבה
אנשים, היו שם קופים, נמרים וכולי.

00:04:30:20 00:04:23:02
אני זוכר איך הייתי הולך ליער
ומסתכל על הקופים מקפצים בין העצים.

00:04:34:05 00:04:30:22
הייתי מסתכל עליהם עד שהשמש
עלתה והתחיל להיות חם.

00:04:39:03 00:04:34:08
הייתי מסתכל על הקופים רצים
ועולים על עצים וכולי.

00:04:44:21 00:04:39:05
הטבע מושך אותי מאוד.
כך גדלתי.

00:04:52:02 00:04:44:24
צ'ינקרה זה אזור מיוער, יש הרבה
גשם טרופי, סערות ורוחות חזקות.

00:04:58:20 00:04:52:08
אין לי אח ולא אבא, רק אימא
שמגדלת אותי גם כאימא וגם כאבא.

00:05:02:20 00:04:58:24
אני זוכר הרבה דברים.
- אז תספר עוד קצת דברים.

00:05:05:21 00:05:02:22
זה בגדול.
- מה עוד אתה זוכר?

00:05:16:21 00:05:06:01
אני זוכר שהלכתי ליער, קילפתי ענפים
ויצרתי חוטים ושמהם בניתי שוט.

00:05:21:01 00:05:16:24
מאמין שאת זוכרת מה זה שוט.
- איך עושים שוט?

00:05:28:01 00:05:21:05
אני בונה את זה מחוטים שאני עושה
מהקליפות של הענפים.

00:05:35:22 00:05:28:05
קודם אני מביא הרבה ענפים מעצי "לצ'א"
או "וולקפה" ושם אותם בתוך בוץ.

00:05:50:04 00:05:36:00
מביא הרבה ענפים מהיער, לפני שאני
מקלף אותם, שם אותם בתוך בוץ.

00:06:00:06 00:05:50:11
אחרי שבוע אני מוציא את הענפים

מהבוץ, שוטף אותם ומקלף אותם.

00:06:06:13 00:06:00:08
הענפים הללו הם קשים לקילוף
לפני ששמים אותם בתוך בוך,

00:06:12:04 00:06:06:15
אבל אחרי זה הם משנים
צבע ללבן וקלים לקילוף.

00:06:24:21 00:06:12:06
כך גם קל להפוך אותם לחוטים.
הייתי עושה חוטים ובונה קלע דוד ושוט.

00:06:31:00 00:06:24:24
איך אתה עושה את החוטים?
- שמים את הקליפות על הרגל ומגלגלים.

00:06:35:22 00:06:31:02
משתמש בחוטים גם כדי לצוד "קוק",
סוג של יונה שאוכלים אותה.

00:06:40:01 00:06:36:00
כל זה היית עושה כשגרת
ב"צי'נקרה", בן כמה היית אז?

00:06:46:14 00:06:40:04
גרתי שם עד שמלאו לי שמונה שנים.
- עשית את כל זה כשהיית בן שמונה?

00:06:57:05 00:06:46:16
כן. גם הייתי מביא קש לסגירת גג
הבית, הייתי הולך עם "טרפה" השכן שלנו.

00:07:03:08 00:06:57:07
אני קוצר את הקש, השכן קושר לי
אותו וכך הייתי מביא קש לבית.

00:07:05:22 00:07:03:10
איך אתה קוצר את הקש?
מי לימד אותך?

00:07:08:19 00:07:06:00
אני רואה מה ש"טרפה"
עושה ואני עושה כמוהו.

00:07:15:24 00:07:08:22
הוא לוקח אותי איתו לשטח, אני קוצר
את הקש איתו, הוא קושר לי אותם,

00:07:28:24 00:07:16:01
וחוזרים הביתה. מה שאני קצרתני הספיק
לכסות חצי מגג הבית שבנינו ב"דגומה".

00:07:34:19 00:07:29:03
אחותי, מסלו אבבה,
שהייתה גרה ב"לב-ווחה",

00:07:40:16 00:07:34:23
התינוקות שלה לא היו נשארות
בחיים ולא היו לה בנים.

00:07:46:24 00:07:40:18
לכן בעלה ביקש שאני אלך אליהם
ואעזור להם בשמירה על פרות ולקח אותי.

00:07:51:00 00:07:47:01
אבל אתה הבן היחיד, אז איך
אתה משאיר את אימא והולך אליהם?

00:07:55:19 00:07:51:02
כי לאימא שלי לא היו פרות איפה שגרנו,
כי היא שלחה אותם לאחת הבנות שלה.

00:08:02:07 00:07:55:22
לכן לא היה לי מה לעשות שם.
הייתי שומר על פרות של אנשים אחרים.

00:08:04:19 00:08:02:11
אתם עדיין הייתם ב"צ'ינקרה"
כשלקח אותך?

00:08:11:02 00:08:04:21
כן, היינו בצ'ינקרה עדיין. הייתי כמעט
בן 9 כשלקח אותי מצ'ינקרה ללב-ווחה.

00:08:19:09 00:08:11:06
אחותי הייתה באה אלינו הרבה וגם כל
פעם לפני לידת תינוק באה אלינו הביתה.

00:08:26:01 00:08:21:22
יש לה גם ילדה שקצת
קטנה ממני שמשחקת איתי,

00:08:30:14 00:08:26:03
לכן שמחתי מאוד
כשאמרו לי ללכת אליהם.

00:08:36:00 00:08:30:22
וגם רציתי לגוון קצת,

ולהכיר מקום חדש.

00:08:41:03 00:08:36:05

לאן עברת?
- ל"לב-ווחה" אזור זנגו.

00:08:47:02 00:08:41:06

אתה זוכר את היום
הראשון שהגעת ללב-ווחה?

00:08:49:16 00:08:47:05
מה הרגשת שהגעת למקום החדש?

00:08:51:18 00:08:49:18

כן, בטח.
- מה למשל אתה זוכר?

00:08:57:00 00:08:51:20

הסביבה, ההרים והיערות
היו שונים, זה היה מקום הררי

00:09:04:21 00:08:57:02
שהשמש לא מגיעה אליו ברובו, עד
שהשמש מגיע אליו כבר נהיה צהריים.

00:09:09:24 00:09:04:24

הבית ממוקם בין שני
הרים גבוהים משני צדדיו.

00:09:15:03 00:09:10:02

סופרים שעות עד שהשמש מגיעה.
לכן זה היה מקום שונה.

00:09:19:15 00:09:15:06

אבל איפה שהייתי לפני זה, השמש
מגיעה מהר, ברגע שהיא זורחת.

00:09:22:12 00:09:19:18

לכן האזור היה שונה.
- היה קר שם?

00:09:29:08 00:09:22:15

כן, היה קור. בקיץ חמים יחסית,
אבל היה קר בחורף.

00:09:36:11 00:09:29:12

גרתי אצלם במשך כשנתיים,
בכל קיץ חזרתי אל אימא שלי.

00:09:40:03 00:09:36:14

בחורף אני חוזר ושומר על פרות.

00:09:48:00 00:09:40:06

מה המרחק בין המקומות,
כדי להגיע לאימא?

00:09:52:09 00:09:48:04

זה רחוק, אני לא הולך לבד,
הולך לשם עם מישהו.

00:09:57:06 00:09:52:13

מתי הבנת שאתה רחוק מאימא?
האם לא התגעגעת אליה?

00:10:02:10 00:09:57:08

התגעגעת לכן בעלה של אחותי לקח
אותי אליה, למשל בשבת או כשיש חג.

00:10:08:03 00:10:02:12

למשל בראש השנה האתיופי, לקח אותי
לאימא כדי להיות איתה לכמה ימים.

00:10:09:21 00:10:08:05

אתה לא מתנגד לחזור איתנו?

00:10:19:07 00:10:09:24

לא, אני לא מתנגד מלעשות
מה שאומרים לי. אף פעם!

00:10:28:06 00:10:19:11

יש לי מזל באמת שהיו לי עקרונות כאלה.
- מה אתה זוכר מהחיים בלב-ווחה?

00:10:37:22 00:10:28:09

אני זוכר שבלב-ווחה היו הרבה ילדים,
בצ'ינקרה היו קצת ילדים.

00:10:46:04 00:10:38:00

בלב-ווחה היו הרבה ילדות וילדים.
בערבים היינו משחקים מחבואים וכולי.

00:10:53:08 00:10:46:09

כל זה גרם לי לרצות
לגור בלב-ווחה.

00:10:58:16 00:10:53:15

נכון שהייתי מתגעגע לאימא
אבל המשחקים היו מושכים אותי.

00:11:03:05 00:10:58:18

כך בעצם הייתי שם וכל פעם שמגיע
הקיץ היו לוקחים אותי לאימא.

00:11:06:20 00:11:03:08
מי לימד אותך להיות רועה צאן?

00:11:09:03 00:11:06:23
למדתי מהסביבה,
יצאתי עם אחרים,

00:11:12:10 00:11:09:05
וראיתי איך מונעים מעיזים
להגיע למקום מסוים,

00:11:16:20 00:11:12:12
איך שומרים שקופים ושועלים לא יאכלו
אותם, שלא ייכנסו ליבול של אחרים.

00:11:21:07 00:11:16:22
איך שומרים עליהם? למשל אם תגיד לי
לשמור אני לא יודעת מה לעשות.

00:11:28:10 00:11:21:10
זה לא רק לשמור על הצאן, לשמור על
הצאן משמעו לאסוף אותם במקום אחד.

00:11:36:17 00:11:28:13
ראשית צריך לקחת אותם לאן שיש מה
לאכול, שנית יש תולעת שנקראת "אלקיט",

00:11:42:19 00:11:36:20
זו נמצאת במים מלוכלכים, לכן צריך
לדאוג שהפרות לא ישתו את זה.

00:11:49:20 00:11:42:21
מה זה "אלקיט"?
- "אלקיט" זה, איך אומרים בעברית...

00:11:55:06 00:11:52:04
תסביר לי את זה באמהרית...

00:12:00:14 00:11:55:08
זו תולעת שנכנסת לגרון
של הפרות ומוצצת להם הדם.

00:12:06:01 00:12:01:15
אפילו בארץ מוציאים את התולעת כך.

00:12:10:06 00:12:06:04
אבל אתה יכול למנוע

מהפרות לשתות את המים?

00:12:15:03 00:12:10:08

אני שומר על הפרות
במשך יום שלם,

00:12:26:22 00:12:15:05

בצהריים הן צמאות, אז אני מוזג להם
מים לשוקת, מוודא שהאלקיט לא יגיע לשם.

00:12:39:00 00:12:27:09

כך משקים את הפרות, כי אם הפרות ישתו
מהנהר האלקיט תיכנס ותהרוג אותם.

00:12:47:11 00:12:39:03

לכן לשמור על הפרות
זה גם לשמור על הבריאות שלהם.

00:12:51:11 00:12:47:14

יפה. מה עוד?
ממה עוד שומרים עליהם?

00:13:00:23 00:12:51:13

למשל בחורף שיש שדות יבול של אנשים
בשטח, כמו טף, חיטה, שעורה וכולי,

00:13:04:01 00:13:01:00

צריך לשמור על הפרות שלא יזיקו ליבול.

00:13:10:04 00:13:04:03

אם לא תשמרי עליהן טוב,
הן יכנסו ויחסלו את היבול.

00:13:16:11 00:13:10:08

לכן כל רועה צאן צריך
לשמור טוב על הפרות.

00:13:26:01 00:13:16:23

כשאתה שמרת, האם אלקיט נכנס לפרות?
- כן. אבל אחד או שניים, זה לא נורא.

00:13:30:09 00:13:26:04

פרה שנכנס לתוכה אלקיט,
מונעים ממנה לשתות מים בזמן.

00:13:33:19 00:13:30:12

גם אם חם והיא צמאה,
בכל זאת מונעים ממנה לשתות.

00:13:38:19 00:13:33:21

למה?

- כי האלקיט צריכה מים, היא חיה במים.

00:13:46:02 00:13:38:22

כשהיא בתוך הפרה, היא מוצצת דם
וגם מוצצת מים, הוא נפתח.

00:13:51:10 00:13:46:03

כשהפרה שותה מים
גם האלקיט שנמצאת בגרונה,

00:13:59:00 00:13:51:13

משתחררת כדי לשתות מים
ויוצאת החוצה דרך הפה שלה.

00:14:05:23 00:13:59:03

כשהיא יוצאת החוצה, תופסים
אותה ומפוצצים אותו באבנים.

00:14:08:20 00:14:06:01

אתה בעצמך עשית כך?
- בטח, המון.

00:14:11:05 00:14:08:22

הרבה פעמים?
- כן, הרבה פעמים.

00:14:13:22 00:14:11:07

כמה זמן מונעים מהפרה מלשתות מים?

00:14:21:13 00:14:13:24

עד הערב. כי אחרת זה עולה
למוח שלהם, גורם להם להשתעל,

00:14:32:01 00:14:21:21

לכן צריך לוודא שלא ישתו מים עד הערב,
כששותים בערב, האלקיט יוצאת החוצה.

00:14:37:23 00:14:32:03

זו חכמה בפני עצמה, זה ידע.
זה לא דבר פשוט.

00:14:39:20 00:14:38:01

נכון. מה עוד?

00:14:50:19 00:14:40:02

אחרי שאימא עברה לדגומה, אחרי שהייתי
הרבה זמן בצ'ינקרה, עברתי לדגומה.

00:14:58:18 00:14:51:01

אחרי כמה זמן עברת לדגומה?
- בערך כשהגעתי לגיל 13.

00:15:05:16 00:14:58:20
מה הייתה הסיבה הפעם
למעבר שלך לדגומה?

00:15:10:17 00:15:05:18
אמרו שאימא שלי עברה לדגומה
ושאני צריך לעבור לשם ועברתי.

00:15:14:19 00:15:10:19
אחותי גרה בדגומה,
התחתנה וגרה שם.

00:15:19:18 00:15:14:21
קוראים לה תהונה וונדיפראו.
היו לה כבר כמה ילדים.

00:15:25:13 00:15:19:20
לא היה לנו איפה לגור, לכן גרנו
עם אחותי עד שבונים בית משלנו,

00:15:32:14 00:15:25:18
למשך חצי שנה או שלושה חודשים,
אני לא זוכר בדיוק.

00:15:35:11 00:15:32:18
עם אחותך?
- כן, עם אחותי.

00:15:44:00 00:15:35:14
אחרי זה קרוב אליהם,
בנו לנו בית וכיסו את הגג עם הקש

00:15:49:19 00:15:44:03
שאני קצרת'י בצ'ינקרה, ביקשנו מאנשים
לעזור לנו להביא את הקש.

00:15:55:08 00:15:49:22
זה לא רחוק מידי מבית אחותי, כשעתיים
או שלוש שעות הליכה, אולי פחות,

00:15:59:23 00:15:55:10
בערך מרחק של שעה וחצי הליכה.
הבאנו את הקש עם עוזרים.

00:16:02:15 00:16:00:01
כמה זמן מחזיקים הקש?
הרי עזבת את צ'ינקרה לפני הרבה זמן.

00:16:04:23 00:16:02:18

הקש חדש...
-אבל היית בלב-ווחה.

00:16:09:03 00:16:05:00

כן כן, הקש חדש.
- זה היה בלב-ווחה?

00:16:14:03 00:16:09:05

לא, זה מצ'ינקרה.
- גם אחרי שלוש שנים הוא שימושי?

00:16:18:23 00:16:14:05

הוא יכול להחזיק מעמד במשך שנתיים, אם
שמים אותו במקום שלא מגיעים אליו מי גשם,

00:16:21:09 00:16:19:01

הוא יכול להחזיק מעמד הרבה זמן.

00:16:29:23 00:16:21:11

הבאנו את החדש וגם ממה
שהיה כבר בכיסוי הגג וזה הספיק לנו.

00:16:31:22 00:16:30:01

אתה זוכר שבניתם את הבית?

00:16:37:03 00:16:32:00

כן, אני זוכר, הייתי גם
עם אלה שהביאו את הקש.

00:16:40:13 00:16:37:06

איך בונים בית מקש?

00:16:48:12 00:16:40:16

באתיפויה בונים בית עם עמוד מעץ
וויירה, כורתים עצי וויירה גבוהים,

00:17:03:20 00:16:48:14

מעמידים חתיכות עץ בצורה מעגלית,
במרחק של פחות ממטר בין העמודים.

00:17:12:03 00:17:03:23

אחר כך עושים גם את כיסוי הגג
באותה צורה מעגלית, כמו גוג'ו.

00:17:20:16 00:17:12:06

צריך לעבוד קשה, צריך הרבה אנשים
שיחפרו את הבורות לעמודים, שיהיה חזק.

00:17:23:10 00:17:20:19
איך מעמידים את העמודים בתוך הבור?

00:17:29:00 00:17:23:13
גברים חזקים, הדודים שלי,
בעלה של אחותי,

00:17:34:24 00:17:29:03
הם אלה שחופרים בורות עמוקים באדמה,
בעומק של מטר שניים,

00:17:38:16 00:17:35:02
ואז מכניסים את העמודים
ומעמידים אותם.

00:17:40:22 00:17:38:18
לאחר מכן ברווח
בין העמודים שמים "צ'פקה".

00:17:44:02 00:17:40:24
מה זה "צ'פקה"?
תסביר לנו את זה.

00:17:54:11 00:17:44:05
צ'פקה זה שממלאים את הרווח בין העמודים
בחתיכות עצים ומחזקים לאורך ההיקף,

00:18:05:14 00:17:54:13
אם נניח יש 80 עמודים במעגל או 50
או 35, מסביב להיקף, עושים "מגר".

00:18:07:03 00:18:05:16
מה זה "מגר"?

00:18:19:20 00:18:07:05
"מגר" זה קשירה מסביב לעמודים
באמצעות עצים גמישים וחוטים,

00:18:31:11 00:18:19:23
זוהי מחזק את יציבות העמודים.
מסביב לעמודים עושים כשלושה "מגר",

00:18:37:09 00:18:31:13
עושים אחד ממש למטה,
אחד באמצע והשלישי למעלה.

00:18:44:24 00:18:37:12
מסביב לקצה העמודים
עושים קשירה עבה מאוד,

00:19:05:06 00:18:45:02
זזה עוזר לכיסוי הגג להיות ישר,
כך בעצם מונעים חדירת מי גשם.

00:19:12:07 00:19:05:19
בית זה יכול לעמוד בלי בעיה
עד 20 או 30 שנה, אפילו יותר זמן.

00:19:16:17 00:19:12:09
מפני שעושים מעצי וויירה, זה לא
נהרס מהר, כי עצי וויירה הם חזקים.

00:19:23:21 00:19:16:20
כך בנו לנו את הבית. אבל עשו את זה
מהר ולא מספיק חזק, כי זה היה זמני.

00:19:32:20 00:19:23:23
אחרי שמונה שנים, הייתי בערך בן 15,
בניתי בית חדש ויותר גדול,

00:19:38:24 00:19:32:24
גם בניתי מיטה לאימא וכל מה שצריך.
עשיתי את זה ממש יפה.

00:19:46:01 00:19:39:02
אני מסביר לך את ההבדל בין מה שהם
עשו בזריזות לבין מה שאני עשיתי.

00:19:53:01 00:19:46:03
לקח לי שנה רק לכרות ולאסוף את העמודים
הרלוונטיים. את מה שבנו קודם הרסתי.

00:20:01:02 00:19:53:04
כי הוא התחיל להיהרס אחרי כשבע שנים,
כי לא היה עשוי טוב מלכתחילה.

00:20:07:16 00:20:01:05
אבל אני כרתתי את הוויירה
במשך שנה שלמה. אלה עצים חזקים,

00:20:13:15 00:20:07:19
הבאתי אותם מהיער.
הבאתי גם את ה"מגר" ה"צ'פקה".

00:20:25:01 00:20:13:20
ל"צ'פקה" משתמשים בעצי וויירה
ענפים ארוכים וצעירים,

00:20:29:23 00:20:25:05
כי הם יותר חלקים

ונדבקים ל"מגר" בצורה טובה,

00:20:35:20 00:20:30:03
זזה עוזר אחר כך להדביק עליו
בוץ לסגירת חורים,

00:20:38:16 00:20:35:24
ולא פוגע בכף היד המשמשת
להדבקת הבוץ.

00:20:43:11 00:20:38:20
לכן שמים את ה"מגר" הכי חלק שאפשר.

00:20:52:15 00:20:43:14
אחרי ששמים את ה"מגרים", יש מה
שנקרא "קצ'אמו", ענפים דקים מאוד,

00:20:55:12 00:20:52:19
ה"קצ'אמו" אלה ענפי וויררה?

00:20:58:14 00:20:55:16
וויררה זה וויררה,
יש גם עץ אחרי שנקרא "קצ'אמו",

00:21:01:21 00:20:58:16
בעל ענפים דקים, שמים את הענפים
הללו בין העמודים בצורה מסודרת,

00:21:04:12 00:21:01:23
ואחרי כך מכינים בוץ עם קש ותבן,

00:21:08:23 00:21:04:14
אם גדלת בעיר אז אני מניח
שראית איך מדביקים בוץ,

00:21:11:13 00:21:09:00
לא, לא ראיתי, תסביר לי.
אני לא יודעת על זה כלום.

00:21:16:20 00:21:11:16
למשל מערבבים עפר עם מים,
או צרכים טריים של הפרות עם מים,

00:21:24:22 00:21:16:23
אם משתמשים בעפר, מביאים עפר אדום
ולא כל עפר, מערבבים עם מים ותבן,

00:21:28:07 00:21:25:00
ואחר כך מדביקים את הבוץ המעורבב
על הקיר של הבית החדש.

00:21:35:22 00:21:28:09
את יכולה להשתמש ביד להדביק את בוך
כי ה"צ'פקה" עשוי טוב ואין שם בליטות,

00:21:43:05 00:21:35:24
שעלולות לפגוע בכף היד.
אני בוחר בעמודים ישרים בשביל זה,

00:21:48:21 00:21:43:10
אם משתמשים בעמודים
עקומים הבית לא יהיה ישר,

00:21:55:08 00:21:48:23
לכן אני הולך מרחק של שלוש-ארבע
שעות הליכה ומחפש עמודים ישרים.

00:21:58:01 00:21:55:10
אתה הולך לבד ליער?

00:22:02:17 00:21:58:03
בעלה של אחותי, קראו לו איינאו,
הוא בא איתי, הוא בנה בית לעצמו.

00:22:11:16 00:22:02:21
יש גם חברים שבאים איתי.
- אתה כורת עמודים במשך שנה ביער...

00:22:27:14 00:22:11:20
כן, עשיתי זאת במשך שנה, אספתי עמודים,
ואת ה"צ'פקה" שאמרתי לך,

00:22:38:17 00:22:27:16
אני מביא אותו עם העלים שלו, שם אותו
על הרצפה ושם עליו אבנים כדי ליישר,

00:22:47:14 00:22:38:22
שם אבנים איפה שיש קטע עקום
ולא ישר וזה מיישר אותו.

00:22:52:01 00:22:47:16
לכמה זמן זה נשאר כך?
- זה יכול להיות עד חצי שנה.

00:23:02:07 00:22:52:06
במהלך הזמן הזה כל העלים מתייבשים,
הכל מתיישר כך, כמו כף היד.

00:23:09:00 00:23:02:09
אתה משתמש בענפים של ויירה בשביל זה.

00:23:18:18 00:23:09:02
אחרי זה מעמידים אותו בצמוד
לעמודים וקושרים אותו עם ה"מגר".

00:23:30:06 00:23:18:20
אחר כך כשמדביקים עליו בוך, זה נסגר
הרמטית. שמים בוך גם מבפנים וגם מבחוץ.

00:23:37:04 00:23:30:11
כך היינו בונים וחיים. חוץ זה
שלא היה לנו חשמל, זה היה מצוין.

00:23:44:05 00:23:37:09
למי שמסתכל על זה בהשוואה לחיים מפה,
יכול לומר, איך חיים בצורה כזו,

00:23:52:03 00:23:44:09
אבל יש שם עצי בעירה, מדליקים אותם,
מכינים קפה, אוכל וכולי.

00:24:01:09 00:23:52:06
לפעמים מכינים את האוכל מחוץ לבית,
שם השטח פתוח, אין דירות עם קומות,

00:24:12:09 00:24:01:12
לכן אפשר לנצל את השטח הפתוח ולהכין
אוכל בחוץ, אין זה מסובך לחיות כך.

00:24:20:20 00:24:13:04
כשאתה הולך להביא את העמודים ביער,
לאיזה מרחק אתה הולך?

00:24:24:01 00:24:20:23
ואיך אתה מביא את העצים עד לבית?
- סוחב את העצים על השכם שלי.

00:24:31:04 00:24:24:04
את הכל אני סוחב כך, על השכם.
אני הולך במשך שלוש שעות בתוך היער.

00:24:33:21 00:24:31:06
זה רחוק מאוד, שלא תחשבי שזה קרוב.

00:24:36:18 00:24:33:23
בגלל שאלה עצים חזקים וכולם מחפשים
אותם, לא מוצאים אותם בקלות.

00:24:38:09 00:24:36:20
היום בכלל אי אפשר להשיג עצים כאלה.

00:24:43:04 00:24:38:12
אז הייתה תקופה טובה לכן היו עצי
וויירה אבל היום אי אפשר להשיג כמעט.

00:24:49:04 00:24:43:14
באזור אוזבה לא תוכלי למצוא עץ
וויירה אחד, גם לא שאריות של שורשים.

00:24:52:24 00:24:49:07
השתמשו גם בשורשים
של עץ זה לעשיית פחם.

00:24:58:02 00:24:53:02
עם וויירה השתמשו לא רק בענפים
ובגזע אלא גם בשורשים שלו לפחם.

00:25:01:19 00:24:58:07
לכן היום אי אפשר למצוא
עצי וויירה באזור ההוא בכלל.

00:25:12:01 00:25:01:22
אז לא היינו משתמשים בפחם,
רק עם הענפים והגזע של עצים השתמשנו.

00:25:19:10 00:25:12:05
הייתם גם משתמשים בפירות של הוויירה?
- לא, לא היינו משתמשים בהם.

00:25:23:08 00:25:19:13
לא ידענו שזה אכיל,
רק ראינו שהקופים אוכלים אותם.

00:25:30:05 00:25:23:10
אנחנו היינו משתמשים בפירות אלה
למשחקים, לזרוק אחד על השני.

00:25:34:12 00:25:30:07
ידעתי שזה משמש כאוכל
רק אחרי שהגעתי לארץ.

00:25:43:06 00:25:34:15
אבל יש מלא פירות אחרות, יש למשל
"שולה", "וונזה", "מבמבה", "דוקמה",

00:25:52:11 00:25:43:10
"זוריה", "אגאם", "קגה",
כול עץ נותן פירות בעונה שלו.

00:26:03:18 00:25:52:14

יש מלא פירות אכילים. אוכלים את כל
אלה, אבל לא אכלנו מהפירות של וויירה.

00:26:10:17 00:26:03:21
לא הכרנו זיתים (וויירה).
- ממה אבא שלך נפטר?

00:26:20:08 00:26:11:19
אבא שלי היה מבוגר מאוד, נראה לי
שהיה בן 65 כשאני נולדתי.

00:26:24:23 00:26:20:13
לפחות כך אימא שלי אמרה לי.
ייתכן שנפטר בשל בעיה בריאותית.

00:26:28:09 00:26:25:00
אני לא יודע בדיוק מה הסיבה.
- לא הכרת אותו בכלל?

00:26:32:05 00:26:28:13
לא, לא הכרתי אותו,
רק את השם שלו אני מכיר.

00:26:39:23 00:26:32:09
זה קצת עצוב, מה לעשות!
- ממה הייתם מתפרנסים?

00:26:45:21 00:26:40:04
האם היו לכם נכסים
קבועים כגון קרקעות?

00:26:52:24 00:26:45:24
לא, לא היו נכסים ליהודים בכלל
לאורך 2500 שנה באתיופיה.

00:27:08:00 00:26:53:05
יהודים היו מחכירים קרקעות מנוצרים עם
תשלום של 25 אחוז מהרווח לבעל הקרקע.

00:27:11:21 00:27:08:03
יהודים שהיו להם פרות ושורים
היו מחכירים קרקעות ומעבדים.

00:27:15:02 00:27:11:23
לאימא שלי היו פרות,
אבל לא היו לה שורים,

00:27:17:15 00:27:15:05
וגם לא היה לה מי שיעבד את הקרקע,
כי אני הייתי עוד ילד קטן.

00:27:27:07 00:27:17:17
לכן הייתה מפרנסת אותנו
מייצור כלי חרס. כך גידלה אותנו.

00:27:31:12 00:27:27:14
אבל אחרי שאני הגעתי לגיל
שיכולתי לעבד קרקעות,

00:27:36:00 00:27:31:16
עבדתי בהתחלה כרועה צאן למשך
כשנתיים ואז עברתי לחקלאות.

00:27:41:23 00:27:36:02
התחלתי לעבוד עם בעלה של אחותי.
הייתי שומר על היבול מקופים ומחיות בר.

00:27:45:05 00:27:42:01
זה היה בדגומה?
- לא, היה זה בלב-ווחה.

00:27:46:14 00:27:45:07
חזרת לשם שוב?

00:27:49:07 00:27:46:16
כן. חזרתי לשם אחרי שכבר גדלתי.
הייתי שם כשנתיים.

00:27:56:08 00:27:49:09
כי אין מי שיעזור לבעלה שלי אחותי.
הוא ביקש שבחורפים שאני אלך לעבוד איתו.

00:28:01:01 00:27:56:11
ושהוא ייתן לי שכר בעבור עבודתי,
שהוא ייתן לי יבול.

00:28:03:10 00:28:01:04
כמה היה נותן לך?

00:28:09:02 00:28:03:12
אני לא זוכר בדיוק כמה אבל בערך
שלושה ארבעה שקי גרעינים.

00:28:16:15 00:28:09:05
אני הייתי שומר על היבול מקופים
וחיות בר. בזמני הפנוי שומר על הפרות,

00:28:21:20 00:28:16:23
הייתי קוצר את היבול, בתקופת הקציר
הייתה הרבה עבודה.

00:28:29:07 00:28:22:00
באתיופיה עובדים מגיל צעיר,
אין בטלנות. עובדים מגיל ילדות.

00:28:32:21 00:28:29:10
כך הייתי מביא פרנסה לאמי,
שניים-שלושה שקי גרעינים.

00:28:35:16 00:28:32:24
אחרי שכבר גדלתי,
כשהגעתי לגיל 17 בערך,

00:28:46:01 00:28:35:18
החכרתי ממנו אדמה והייתי נותן לו 25
אחוז מהרווח. כך השגתי כ-20 שקי גרעינים.

00:28:52:24 00:28:46:03
כך הייתי מביא פרנסה לבית
אבל בשנת 1972...

00:28:58:17 00:28:54:03
עוד לא התחלנו לדבר על הלימודים,
אם תרצי גם לשאול אותי על זה...

00:29:01:01 00:28:58:19
אשאל אותך בהמשך.

00:29:08:15 00:29:01:04
הרי אתה עובד עם משפחת אחותך,
איך אתה סוגר איתם חוזה?

00:29:11:03 00:29:08:21
למשל על מה שמגיע לך.

00:29:19:22 00:29:11:05
אחרי שגדלתי, עבדתי איתו כשנתיים,
בהתחלה, הסכמנו שיתן לי 25 אחוז מהרווח.

00:29:36:15 00:29:20:01
כשאוספים את היבול, אני לוקח שק אחד
מלא על כל שלושה שקים מלאים שהוא לוקח.

00:29:44:06 00:29:36:20
את החלק שלי, בין זה ארבעה או חמישה
שקים על קרקע אחת ושם אצל אחותי,

00:29:54:24 00:29:44:08
בין אם זה אפונה או סוג אחר, אני
לוקח לאחותי ואומר לה לשמור לי אותם.

00:30:08:03 00:29:55:02
היא שמה לי אותו ב"גוטה"-כלי קיבול,
עד שאשיג חמורים לשאת את המשא לאימא.

00:30:12:18 00:30:08:05
יש עוד יבול בקרקעות אחרים,
למשל יש טף, דגוסה, זנגדה.

00:30:14:14 00:30:12:22
גם את אלה אספנו ולקחתי את חלקי.

00:30:21:07 00:30:14:16
לא היו לך תוכניות למכור מההכנסות
ולקנות נגיד בגדים, נעליים או משהו,

00:30:27:14 00:30:21:10
לא, לא היו לי. אימא שלי
הייתה קונה במה שיש לה וזהו.

00:30:31:17 00:30:27:17
אם צריך מכנסיים או חולצה, היא קונה לי.
לא קונה עוד בגדים להחלפה.

00:30:38:16 00:30:31:19
אין עוד חוץ מהמכנסיים,
החולצה והשמיכה ללילה.

00:30:44:24 00:30:38:20
לא היית צריך עוד דברים?
- הייתי רוצה, אבל מאיפה אשיג?

00:30:52:11 00:30:45:02
כולם באזור חיים ככה.
כולם רוצים להשיג אוכל,

00:30:59:05 00:30:52:15
ולא מתעניינים בדברים אחרים,
גם כי זה כפר ואין מודעות.

00:31:12:20 00:30:59:08
אחרי שעברתי לדגומה, הייתי בערך
בן 14 או 15, חבר שלי שקראו לו קסאו,

00:31:22:03 00:31:12:24
בן דוד שלי. הוא התחיל ללמוד
בבית ספר עוד כשהיה ילד קטן.

00:31:28:11 00:31:22:05
התחיל ללמוד מגיל שש. יום אחד,

בחתונה של בן דוד שלנו,

00:31:36:23 00:31:28:13
תוך כדי ששיחקנו, קסאו אמר לנו
שהוא יכול לדבר עם דוברי אנגלית,

00:31:45:10 00:31:37:01
ולמכור אותנו מבלי שאנחנו
נדע על כך כי אנחנו בורים.

00:31:47:21 00:31:45:12
אני שואל אותו, אתה תמכור
אותנו מבלי שנדע?

00:31:50:10 00:31:47:23
הוא עונה כן, אני יכול.
אנחנו חברים קרובים.

00:31:53:08 00:31:50:12
הוא אומר כי אתם לא יודעים
קרוא וכתוב באנגלית.

00:31:56:17 00:31:53:11
אני זוכר את היום הזה שהוא
אמר לנו כך, הוא כבר נפטר, ז"ל.

00:32:01:23 00:31:56:20
הוא נהרג במלחמה עם שלטון "דרג".
אחרי שהוא אמר לנו כך,

00:32:08:11 00:32:02:00
מיד קניתי מחברת וביקשתי
ממנו שיכתוב את האותיות באמהרית.

00:32:16:00 00:32:08:14
הוא כתב לי את האותיות ונתן לי אותם.
באמהרית יש כ-33 אותיות.

00:32:27:06 00:32:16:21
למדתי אותם במשך יום שלם, הצלחתי
ללמוד את כל האותיות למעט אות אחת,

00:32:34:06 00:32:27:09
יש אות נ', שלא הצלחתי ללמוד אותה.
יש לי אחיין בשם "אג'ה",

00:32:38:01 00:32:34:09
לכן כל פעם ששכחתי את האות הזו,
הייתי נזכר בשם "אג'ה"

00:32:43:14 00:32:38:04

וכך הייתי זוכר את האות נ'.
כך זכרתי את האותיות ביום אחד.

00:32:46:17 00:32:43:16

איך אתה יכול ללמוד אותן לבד
אם אתה לא יודע את שמותיהם?

00:32:52:13 00:32:46:19

בהתחלה הוא הקריא לי את כל האותיות,
"ה הו ה הי ה הו" וכן הלאה.

00:32:57:01 00:32:52:16

מספיק לדעת על אות אחת עם התצורות
הנוספות של התנועות כדי לדעת על השאר,

00:33:01:00 00:32:57:03

כי התוספת של התנועות
זה אותו דבר בכולן.

00:33:04:19 00:33:01:02

למדתי את כולן תוך יום אחד.

00:33:15:03 00:33:04:23

לא היה לי עט לכן למדתי אותן תוך כדי
שאני מתרגל על הרגל שלי עם חתיכות עץ.

00:33:28:16 00:33:15:06

הייתי כותב אותן גם על החול.
בהמשך הלכתי לשוק וקניתי מחברת כתיבה.

00:33:43:12 00:33:28:21

אבל לא היה עט ולא יכולתי לכתוב.
יש פרי שנקרא "צ'צ'ו", פרי בצבע חום,

00:33:47:21 00:33:43:16

יוצא ממנו נוזל בצבע דיו,
הייתי משתמש בו לכתיבה.

00:33:55:11 00:33:47:23

הייתי כותב עם זה את השם שלי.
לאט לאט השתפרתי,

00:34:04:21 00:33:55:14

וגם קניתי רשימת אותיות מודפסות. כך
למדתי לכתוב, גם התחלתי לכתוב את שמי.

00:34:09:02 00:34:04:23

היה בית ספר בסביבה?

- היה בית ספר.

00:34:15:10 00:34:09:04

אז למה לא למדת שם?
- כי אני שומר על עיזים באותה תקופה,

00:34:21:24 00:34:15:14

כדי להביא פרנסה הביתה.
- היית מבקש ממנה שאתה רוצה ללמוד?

00:34:27:13 00:34:22:01

זה לא היה החלום שלי
בהתחלה, זה בא אחרי זה,

00:34:32:08 00:34:27:18

התחלתי לרצות ללמוד.
- ממה נבע הרצון שלך ללמוד?

00:34:35:09 00:34:32:15

מאז מה שאמר בן דוד שלי, התחלתי
ללמוד את האותיות באמהרית,

00:34:38:06 00:34:35:11

אחר כך התחלתי לכתוב את השם שלי,
ואנשים היו אומרים לי,

00:34:45:24 00:34:38:08

כל הכבוד שאתה יודע לכתוב את שמך,
התלהבתי מזה והתחלתי ללמוד גם אנגלית.

00:34:52:00 00:34:46:01

בן דוד שלי כתב לי את האותיות
באנגלית, באותיות גדולות.

00:34:56:10 00:34:52:02

למדתי את האותיות באנגלית. בן דוד שלי
היה לומד ב"מאצ'א", בית ספר באמבו-בר.

00:35:00:11 00:34:56:12

כשהוא חזר מהלימודים
אחרי כמה חודשים שם, בא באוקטובר,

00:35:09:11 00:35:00:14

סיפרתי לו שסיימתי ללמוד את האותיות
באנגלית ושקנתי ספר קריאה באנגלית.

00:35:15:02 00:35:09:15

אבל גיליתי שהספר כתוב
באותיות אחרות שאני לא מכיר.

00:35:19:01 00:35:15:04

שאלתי אותו מה זה האותיות האלו,
כי אלה לא האותיות שכתבת לי,

00:35:26:07 00:35:19:04
ענה לי שמה שכתב לי אז היו האותיות
הגדולות וכתב לי שוב באותיות הקטנות.

00:35:30:24 00:35:26:10
כך למדתי לכתוב באנגלית,
עוד לפני שהגעתי לבית ספר.

00:35:34:14 00:35:31:01
מדהים! כל זה למדת לבד, בעצמך.
- כן, כן.

00:35:41:15 00:35:34:16
מתי אתה מספיק ללמוד,
הרי יש לך הרבה עבודות אחרות?

00:35:44:24 00:35:42:01
בדרך כלל בשעות הערב.

00:35:54:18 00:35:45:01
אחרי שאני מסיים לטפל בפרות,
מדליק עצי וויירה בערב ולומד.

00:35:59:13 00:35:54:24
גם אימא שלי עוזרת לי בזה.
- במה היא הייתה עוזרת לך?

00:36:06:03 00:35:59:17
אחרי שהיא מסיימת את עבודת
היום שלה בייצור כלי החרס,

00:36:10:13 00:36:06:06
היא מדליקה לי עצי בעירה ומחזיקה
את האור קרוב אליי בזמן שאני קורא.

00:36:14:20 00:36:10:17
אני מקריא לה כל מני פתגמים ומשלים
והיא מחזיקה את האור שאוכל לקרוא.

00:36:29:08 00:36:14:23
אז אימא שלי התחילה לספר לי על אבא
שלה שגם הוא היה כותב תורה בלילות,

00:36:41:17 00:36:29:11
עם אור שהיא הייתה מדליקה לו.
המקרה שלו היה מקרה מיוחד,

00:36:50:17 00:36:41:21
כי הוא השתמש בעלים של עצי
"קיסטיטה", שהיה קושר אותם כאלומות,

00:37:02:24 00:36:50:22
את אלומות העלים תולה אותם על התקרה,
כשמדליקים אש בבית העשן עולה לתקרה,

00:37:08:20 00:37:03:02
ומייבש את העלים,
הוא שם הרבה אלומות, בערך 20,

00:37:16:08 00:37:09:01
כשמדליקים את האלומות, זה נדלק כמו
דלק. זה נדלק ללא עשן, בדיוק כמו גז.

00:37:28:06 00:37:16:14
כך הוא היה כותב ספרי תורה על קלפים
שהיה מכין מעור של כבשים ועיזים.

00:37:41:05 00:37:28:19
מה שהוא היה עושה זה פשוט מדהים,
הוא היה קולה גרעיני חיטה וטוחן אותם,

00:37:43:19 00:37:41:11
מערבב עם מים ומחמיץ את הבצק,

00:38:06:06 00:37:43:21
אחרי זה מוסיף חומר דבק
שיצר מנוזלים שהוציא מגזעי עצים,

00:38:10:18 00:38:06:15
זה הדבק שמשמשים בו גם כקיטור ריחני?
- זה דומה לזה אבל סוג אחר.

00:38:22:07 00:38:10:22
אוסף הרבה דבק, לש אותו עם הבצק
שהחמיץ, לאחר מכן מחמם אותו,

00:38:28:20 00:38:22:10
אחרי כיומיים שלושה בחימום,
מפריד את הנוזל ומזקק אותו,

00:38:36:14 00:38:29:01
שם אותו בתוך בקבוקים
קטנים שיצר מקרני בקר.

00:38:38:23 00:38:36:17
מה זאת אומרת קרני בקר?

00:38:43:14 00:38:39:00
קרניים של פרות למשל, שמשתמשים
בהן גם ליצירת כוסות שתייה.

00:38:50:09 00:38:43:18
אז הוא היה ממלא את הקרניים
ושם את החומר. זה הדיו בעצם.

00:38:55:01 00:38:50:12
אחרי זה הוא מכין במבוקים קטנים,
משחיז אותם בצורה מאוד עדינה,

00:38:58:11 00:38:55:03
כל פעם טובל את הבמבוק
בתוך הבקבוקים,

00:39:05:13 00:38:58:13
ומנסה לכתוב עד שמצליח לכתוב ללא
בעיה. בודק אם זה נדבק טוב על הקלף.

00:39:15:21 00:39:05:18
אם זה יוצא לו במדויק אז הוא שם את
הבמבוק בצד ומנסה את האחר וכן הלאה.

00:39:24:11 00:39:16:01
כך כתב ספר תורה. ייתכן מאוד
שקיבלתי השראה מאימי ומהסיפור הזה.

00:39:28:01 00:39:24:13
יפה! האם הספר ההוא
שם כתוב בצורה כזו?

00:39:31:07 00:39:28:06
כן.
- תראה לנו אותו בבקשה.

00:39:33:24 00:39:31:09
יש לך עוד שאלות לפני זה?

00:39:37:01 00:39:34:02
אנחנו מדברים על זה,
לכן תראה לי אותו עכשיו.

00:39:40:09 00:39:37:04
אז גם אגיד לך מה שמו של סבא שלי,

00:39:43:02 00:39:40:11
לאביה של אימי קוראים
דבתרא קסה וונדים.

00:39:52:20 00:39:43:13
לאביו קוראים וונדים אשטו, לאחיו
קוראים וונדים בינה, וונדים קס ווסה,

00:39:57:18 00:39:52:23
דבתרא בינה, דבתרא קסה,
קס ווה ואיטה-נט.

00:40:08:13 00:39:57:22
אחד מאחיו נעלם, קראו לו דוויט.
הוא הלך לצבא ונעלם.

00:40:19:10 00:40:09:10
כשאומרים דבתרא,
מה שמתמע מכך הוא ידע וחכמה.

00:40:27:11 00:40:19:14
אם את מכירה את הסיפור,
כשדוקטור פייטלוביץ רצה לגלות,

00:40:33:06 00:40:27:15
איפה יהודי אתיופיה נמצאים...
- תמשיך לדבר באמהרית בבקשה.

00:40:40:13 00:40:34:05
קראו לו המורה פייטלוביץ,
קראו לו גם המורה יעקב,

00:40:46:18 00:40:40:15
הוא בא לחפש את יהודי אתיופיה,
הוא הסתובב על גבי סוסים באזור "צדא",

00:40:53:06 00:40:46:20
"גינד-ווחה" והוא פגש כמה יהודים,
התחיל לתקשר איתם באמצעות מתורגמנים,

00:40:56:13 00:40:53:08
בשפה הצרפתית
כי הוא היה דובר צרפתית.

00:41:03:04 00:40:56:17
הוא מצא את היהודים אבל לא הצליח
להבדיל בין היהודים לנוצרים,

00:41:08:19 00:41:03:08
הוא שאל את היהודים במה
הם שונים מהנוצרים, מהמוסלמים.

00:41:12:24 00:41:09:01
הם ענו לו, אנחנו ביתא ישראל,

ולא יודעים מה זה יהודי.

00:41:15:06 00:41:13:01
הוא שאל, מה זה ביתא ישראל?

00:41:18:10 00:41:15:08
ענו לו, ביתא ישראל אלה אנשים
שמאמינים בתורה ובחוקיה,

00:41:29:20 00:41:18:13
לא עובדים בשבת, האישה יושבת בנידה,
בנפרד מאחרים בתקופת המחזור,

00:41:37:21 00:41:30:00
אם אישה ילדה בן היא יושבת בנידה
במשך 40 יום ואם זו בת במשך 80 יום.

00:41:46:16 00:41:38:01
באותה תקופה של סבא שלי,
אם נגע בהם בטעות נוצרי, היו מתקלחים.

00:41:51:07 00:41:46:21
פייטלוביץ נפגש עם סבא שלי.

00:41:57:18 00:41:51:15
פייטלוביץ אמר לסבא שלי שלא אומרים
לבן אדם חי לא לגעת בי ולראות בו כטמא,

00:42:06:23 00:41:57:21
לאדם חי לא אומרים שהוא טמא.
מי שטמא ומטמא זה אדם מת.

00:42:14:22 00:42:07:00
בספר שיש לבן דוד שלי, יש חתימה
של פייטלוביץ עם חותמת מגן דוד.

00:42:24:09 00:42:14:24
אני ראיתי את זה, חבל שלא הבאנו אותו,
אבל יש את החתימה של פייטלוביץ.

00:42:33:24 00:42:24:15
הוא גילה שיש יהודים באתיופיה,
לפני מאה ומשהו שנה. נפגש עם סבא שלי.

00:42:37:10 00:42:34:02
האם תוכל להראות לי
את הספר של סבא שלך?

00:43:01:20 00:42:37:12
אחד מהם יחסית קטן.

זה סידור.

00:43:04:22 00:43:02:00

תרים אותו למעלה.

00:43:17:01 00:43:06:00

את זה אני כתבתי, שער ירושלים,
ספר געז אמהרית.

00:43:31:06 00:43:17:04

כאן גם כתבתי את שמותיהם
של משפחת קסה וילדיו.

00:43:45:17 00:43:31:10

הילדים שלו הם ארגאו קסה, בנו הבכור,
איינט קסה, מוצ'ה קסה, מנגיסטו רסה,

00:43:52:09 00:43:45:21

יאייש קסה, בלטו קסה,
אסלף קסה שהיא אימא שלי,

00:44:02:08 00:43:52:22

אבבה קסה, פטנה קסה, מלסה קסה,
טירנגו קסה, אסנקו קסה, איילינ' קסה,

00:44:05:24 00:44:02:12

ניגט קסה ובירה קסה.
- כל אלה הילדים שלו?

00:44:12:12 00:44:06:02

כן, חמישה עשר ילדים.
זה הספר שלו.

00:44:15:00 00:44:12:16

הוא כתב אותו?
- כן, הוא כתב את הספר.

00:44:18:00 00:44:15:02

תראי את זה.
- זה קלף, נכון?

00:44:22:16 00:44:18:06

כן, כן.
- תרים אותו, תרים אותו שאוכל לראות.

00:44:27:22 00:44:22:18

הנה זה הקלף.
- בן כמה הספר?

00:44:45:11 00:44:28:00

בערך 50 שנה.
כאן למשל מזמור לדוד.

00:45:00:04 00:44:55:14
מתחיל מ"אמלקה ישראל",
כלומר, ברוך אתה אדוני.

00:45:33:01 00:45:04:09
אקח אתכם למשהו מעניין בספר.
- חפש לאט, אין בעיה עם זה.

00:46:22:05 00:45:33:07
הוא כתב את זה בשפת געז, מתחיל מאל"ף.
הנה כאן א', ב', ג', ד', ה', ו'...

00:46:34:15 00:46:22:22
רגע, שנייה.
- תרים קצת למעלה שנוכל לראות.

00:46:41:18 00:46:34:20
בקיצור הוא כתב את השם שלו
בין כל האותיות אל"ף בי"ת.

00:46:44:07 00:46:41:21
מצאת? זה דווקא מעניין.

00:46:51:05 00:46:44:09
אחרי שהוא כתב מ-א' עד ת', זה
בגעז אבל האותיות זה בעברית.

00:46:54:21 00:46:51:09
אז תחפש, תגיע עד ת'
ותמצא את השם שלו.

00:47:02:09 00:46:54:23
קודם תסביר לנו מה אתה רוצה להראות.
- הנה כאן הוא כתב משהו...

00:47:04:11 00:47:02:12
תמשיך בבקשה באמהרית.

00:47:27:02 00:47:04:14
הוא כתב כאן א' ב' ג' ד' ו' ז' ח'
ט' כ' ל' מ' נ' ס' ע' פ' צ' ק' ר' ש' ת'.

00:47:38:22 00:47:27:04
"בקמא-קלכא אדהנני, לגברכא קסה וונדים"
- מה זה אומר, מה שקראת הרגע?

00:47:44:21 00:47:38:24

זה בשפת געז, זה אומר בשם השם,
כי אלה אותיות האל,

00:47:50:03 00:47:45:02
בשם האותיות (במילותיו)
אלוהים יציל אותנו.

00:47:56:06 00:47:50:06
זה פשוט מדהים. את מבינה?
הנה, זה השם שלו.

00:48:03:10 00:47:56:11
כך סבא שלי היה כותב
וזה מה שהוא כתב וזו ההוכחה.

00:48:09:18 00:48:03:14
האם כתב את זה בשבילו
או שהוא גם היה מוכר?

00:48:20:17 00:48:09:20
לא, הוא כתב את זה לילדים שלו. אמר
כשימות, בין אם זה ספר דוויט או סידור,

00:48:28:16 00:48:20:22
שיהיה ספר אחד לכל אחד מילדיו.
הוא כתב גם ספרי תורה,

00:48:38:23 00:48:28:19
וגם ספר המפרש את התורה, זה ספר ענק.
הוא הנחה לא למכור את הספר הזה,

00:48:49:01 00:48:39:00
אלא לתת אותו למי מילדיו
או מנכדיו שיהיה קס.

00:48:57:24 00:48:49:06
הטיל קללה על מי שימכור את הספר,
את הספר המפרש את התורה והתורה שכתב.

00:49:07:20 00:48:58:01
את שאר כתביו ביקש לחלק בין ילדיו,
ספר אחד לכל אחד. לכל ה-15.

00:49:12:20 00:49:07:24
אימא שלך קיבלה ספר כזה?
זה הספר שהיא קיבלה?

00:49:20:18 00:49:12:23
כן, זה הספר שהיא קיבלה.
- ואיפה ספר התורה שהוא כתב?

00:49:24:17 00:49:20:22

אצל מי הוא נמצא?
- אצל דוד שלי. קוראים לו איילינ' קסה.

00:49:27:24 00:49:24:20

הוא קס?
- לא, הוא לא קס. הוא הבן האחרון.

00:49:39:15 00:49:28:01

הספר נמצא אצלו.
לפני שבוע ישבנו וחשבנו מה לעשות

00:49:44:12 00:49:39:19

עם הספרים שסבא כתב לפני 40-50 שנה.
אימא הייתה מספרת לי,

00:49:51:12 00:49:44:15

איך סבא היה כותב את הספרים בלילות,
ושזה חבל שהספרים סתם יושבים,

00:49:56:08 00:49:51:16

ואיך היו חופרים בור באדמה, והיו
מסתירים את הספרים מחיילים מתקרבים,

00:50:00:10 00:49:56:11

כי אם יראו אותם, החיילים ישאלו
מאיפה השגנו אותם וייקחו את הספרים.

00:50:04:17 00:50:00:12

באתיופיה, גם שודדים
יכולים להגיע לבית ולקחת.

00:50:09:03 00:50:04:20

היו חופרים בור באדמה, שמים את
הספרים בתוך כד העשוי מכלי חרס,

00:50:12:16 00:50:09:06

שדודה שלי, בלטו קסה, עשתה.

00:50:18:02 00:50:12:19

כל פעם שרואים חיילים מתקרבים, שמים
את הספרים בתוך הכד שבתוך האדמה.

00:50:27:03 00:50:18:14

כך שמרו על הספרים והביאו אותם.
אחרי זה כשדוד שלי, מלסה קסה, נפטר,

00:50:31:20 00:50:27:05

דוד אחר זה שנמצאת אצלו התורה כיום,

פעל כנגד כל הסיכויים,

00:50:36:21 00:50:31:23
להביא את הספרים לאדיס אבבה
ומשם ארצה לישראל.

00:50:48:07 00:50:36:24
מיכה וקס בירקו ועוד כמה פרנג'ים
עזרו לו, אחרת לא היה מצליח.

00:51:02:07 00:50:48:12
אימא שלי נפטרה בארץ ב-1967 בקרית ים.
לי היה חלום לראות את התורה שסבא כתב,

00:51:05:23 00:51:02:09
אף פעם לא ראיתי אותה קודם,
גם לא כשהייתי באתיופיה.

00:51:11:04 00:51:06:00
כל התוכניות להתאסף כל הנכדים
ולראות את התורה, לא יצאו לפועל.

00:51:18:04 00:51:11:06
לאחרונה כל משפחת קסה פתחה
קבוצת וואטסאפ והחליטה וקבעה מפגש.

00:51:32:00 00:51:18:06
נפגשנו בבית מלון ברמלה
באולם, כ-180 איש, היה מדהים.

00:51:41:19 00:51:32:06
הבאנו את התורה, הזמנו קס,
הבן של קס מלקה, לא זוכר את שמו,

00:51:52:03 00:51:41:23
אולי את מכירה אותו, נראה לי קס ווביה.
הוא באף בירך אותנו, קרא בתורה.

00:51:57:17 00:51:52:06
היה כיף גדול, חבל על הזמן!
היה מאוד יפה.

00:51:59:06 00:51:57:21
כל הכבוד לכם!

00:52:05:14 00:51:59:10
אחרי 60-70 שנה, אפילו יותר,
70-80 שנה אחרי שהוא מת.

00:52:15:11 00:52:05:18

עשינו את המגש ב-5/6/17.
מדהים אותי שעשינו זאת סוף סוף.

00:52:20:12 00:52:15:14

ממש משמח.
- כך בעצם עשינו חגיגה סביב נושא זה.

00:52:25:21 00:52:20:16

גם אם אימא שלי והדודות אינן בחיים,
אנחנו הנכדים עשינו מפגש חשיפה לתורה.

00:52:32:23 00:52:25:24

אחזיר אותך קצת אחורה, אמרת שאחרי
יום עבודה, בשעות הערב היית לומד,

00:52:42:12 00:52:33:04

כן. אחרי שלמדתי את האותיות, התחלתי
ללמוד גם בבית ספר, הייתי בכיתה א'.

00:52:46:00 00:52:42:17

איך הסתדר לך ללכת
לבית ספר וגם לעבוד?

00:52:51:21 00:52:46:03

התחלתי ללמוד בכיתה א' תוך כדי שאני
הייתי שומר על עיזים, הייתי כבר גדול.

00:52:53:19 00:52:51:23

מי שומר על העיזים כשאתה בלימודים?

00:52:58:09 00:52:53:21

אימא שלי העבירה את העיזים
לאיזה נוצרי שישמור עליהם,

00:53:02:12 00:52:58:11

כי אני הלכתי ללמוד למרות התנגדותה.
- בן כמה היית?

00:53:06:18 00:53:02:14

בן ארבע עשרה-חמש עשרה.
התחלתי ללמוד...

00:53:12:04 00:53:06:21

רגע רגע, אתה הלכת ללמוד מרצונך
למרות התנגדות אימא שלך,

00:53:15:08 00:53:12:07

מה אימא אמרה לך שהלכת
ללמוד למרות התנגדותה?

00:53:19:08 00:53:15:12
היא לא הייתה מרוצה מזה,
אמרה שעדיף שאשמור על העיזים,

00:53:22:00 00:53:19:11
כי לא הייתה מודעת
לחשיבות של הלימודים,

00:53:26:22 00:53:22:04
וגם אמרה שעדיף שאעבוד
בחקלאות אם נשיג קרקע.

00:53:30:22 00:53:27:00
אבל אותי מאוד משכו הלימודים.
- מה משך אותך בלימודים?

00:53:35:13 00:53:31:01
הסיפור שאימא הייתה מספרת לי
על סבא שלי ואיך שהוא היה כותב.

00:53:40:23 00:53:35:17
גם בגלל שלמדתי את האותיות
בעזרת בן דוד שלי,

00:53:45:23 00:53:41:05
הייתי קורא סיפורי אגדות
שעניינו אותי מאוד.

00:53:48:23 00:53:46:04
איזה סיפורים למשל?

00:53:55:24 00:53:49:01
למשל סיפורים עם מוסר השכל, הייתי
קונה ספרים משומשים והייתי קורא.

00:54:01:17 00:53:56:03
היה למשל ספר שנקרא "הסיפורים שלנו".
- אילו סיפורים אתה זוכר מאותו ספר?

00:54:05:01 00:54:01:20
בספר היה סיפור שנקרא "משפחות".

00:54:13:23 00:54:05:03
איך משפחות חיים ביחד. היו עוד סיפורי
אגדות, "בוטו בוטוטו", וסיפורים לילדים.

00:54:18:19 00:54:14:01
ספר לי על נושא אחד,
למשל מה זה "בוטו בוטוטו"?

00:54:24:23 00:54:18:22
זה סיפור שהייתי שומע מאז
שהייתי ילד, על איזו אישה מפחידה.

00:54:26:23 00:54:25:01
תספר לי את זה באמהרית,
הסיפור המלא.

00:54:31:12 00:54:27:01
אני לא זוכרת את הסיפור המלא,
אספר לך על סיפורי אגדות.

00:54:33:04 00:54:31:14
אז ספר לי על אחד כזה.

00:54:44:12 00:54:33:07
למשל, היה ספר שדוקטור קדבה מיכאל
כתב, נקרא "משלים ונמשלים".

00:54:53:05 00:54:44:16
את הלימודים הפסקתי אחרי כיתה א'.
בספר הזה יש סיפורים מעניינים.

00:54:58:00 00:54:53:08
למשל הייתה פרוזה שנקראת
אזמרי (זמר עממי) ושיטפונות.

00:54:59:24 00:54:58:02
בסדר, ספר לי אותו.

00:55:10:10 00:55:00:01
אזמרי זה זמר שמנוגן
בגיטרה עם חוט אחד.

00:55:13:02 00:55:10:14
כך ממשיך הסיפור:
איש אחד יוצא לדרך השכם בבוקר,

00:55:18:05 00:55:13:04
נתקל בנהר מלא בשיטפונות,
התחיל להתהלך סביב גדות הנהר,

00:55:24:09 00:55:18:09
תוך כדי נגינה עם קול רענן,
כששאל אותו מה מעשיו כאן,

00:55:28:17 00:55:24:11
אני מזכיר כי האזמרי מנוגן
בשביל הנהר, השיטפונות.

00:55:35:05 00:55:28:19
איש אחר שבא אחריו ושואל אותו
מה הוא עושה שם בגדות הנהר,

00:55:40:19 00:55:35:07
עונה לו בצורת שירים, כי מנסה אנוכי
לרכך את לב הנהר שייתן לי לעבור בבטחה.

00:55:45:00 00:55:40:23
האיש עונה לו בחזרה, איך מצפה אתה
שייתן לך לעבור, זו טיפשות ואתה פתי,

00:55:51:06 00:55:45:05
כי אין לב למים ולא יוכלו להתרכך,
וגם מי ששמע עוזב ובא אחר שלא שמע,

00:55:54:19 00:55:51:08
כלומר המים זורמים,
וגם אם שומעים הם הרי בורחים מיד,

00:55:56:22 00:55:54:21
ובאים אחרים שלא שמעו את תחנוניו.

00:56:00:21 00:55:57:00
מי שלא שמע בא ומי ששמע עוזב,
במקום להרעיש בקולו ולהמשיך בדרכו,

00:56:04:08 00:56:00:23
מי אתה חושב שיעצור ויקשיב לך,
חבל על זמנך המתבזבז לשווא.

00:56:09:07 00:56:04:11
אם העברת ביקורות לא מלמדות לקח,
מיותר לדבר למי שלא מקשיב.

00:56:14:12 00:56:09:09
זה הסיפור. יש לזה מסר מאוד חזק.
דברים כאלה היו מושכים אותי מאוד.

00:56:21:05 00:56:14:18
הסיפור מסופר כמשל של אזמרי,
הנמשל: לא צריך לדבר אם אין מקשיבים.

00:56:24:22 00:56:21:07
והיו עוד הרבה סיפורים כאלה. למשל
סיפור של "עכבר, חתול ותרנגול".

00:56:27:18 00:56:24:24
ויש עוד הרבה.
הם משכו אותי מאוד.

00:56:32:02 00:56:27:20
ספר לנו עוד סיפור,
מה שסיפרת היה מדהים. עוד אחד.

00:56:36:04 00:56:32:04
יש עוד הרבה.
- ספר לנו עוד אחד שאתה זוכר.

00:56:43:19 00:56:40:03
מה שסיפרת היה מאוד יפה.

00:56:53:00 00:56:44:03
סיפור נוסף הוא "עכבר, חתול ותרנגול",
גם סיפור מעניין.

00:56:55:02 00:56:53:02
ספר לנו אותו.

00:56:57:23 00:56:55:04
זה סיפור על עכבר, חתול ותרנגול.
את מכירה את הסיפור?

00:57:05:24 00:56:58:00
לא, לא מכירה, ספר לנו אותו.
- תרנגול, עכבר צעיר וחתול נפגשו בשטח.

00:57:17:14 00:57:06:20
העכבר הצעיר התקרב אל התרנגול
והחתול כדי לשמוע על מה הם מדברים.

00:57:21:22 00:57:17:17
גם הסיפור הזה מסופר כפרוזה ושירה.
השירה הולכת כך:

00:57:28:00 00:57:22:01
עכבר צעיר אחד סקרן שוטט,
יצא מהחור ללא ידיעת האם,

00:57:38:20 00:57:28:04
הלך רחוק מהבור, שוטט רבות וחזר לחור,
סיפר לאימו כול מה שראה בשטח.

00:57:43:10 00:57:38:22
אימא, סיפור מעניין ומסקרן,
שראיתי היום, אספר לך אותו,

00:57:47:20 00:57:43:14
הלכתי במורדות ובעליות ההרים,
הגעתי רחוק למקום לא ידוע,

00:57:52:09 00:57:47:23
הלכתי לבקר במורדות ההר,
פגשתי יצורים תמימים,

00:57:58:07 00:57:52:11
אחד מהם עם עיניים יפות,
עם שפם ארוך סביב השפתיים,

00:58:04:15 00:57:58:11
בעל זנב ארוך ופרווה חלקה,
בעל פנים יפות ונראה רגוע,

00:58:09:16 00:58:04:18
כשהתקרבתי אליו כדי לדבר איתו,
בא האחר פזיז ונמהר,

00:58:13:12 00:58:09:18
בשר אדום על ראשו,
נראה מתגאה בהליכותיו,

00:58:19:12 00:58:13:14
בעל מבט מפחיד, השמיע קולות מאיימים
עם פריסת שני דברים הנראים ידיים,

00:58:23:19 00:58:19:16
עם פתיחה וסגירה לסירוגין של אותן
הידיים, לרגע חשבתי שבא לרודפני,

00:58:28:07 00:58:23:21
לכן באתי בריצה הביתה, אבל אימי,
חבל שלא ראת את היופי של היצור השני.

00:58:33:13 00:58:28:10
איך הלכת עד לשם נמהרת ופזיזה,
אתם העכברים חסרי חכמה,

00:58:38:21 00:58:33:15
המרבים לרוץ אל המוות,
מריחים אף חתול קרובים למותם,

00:58:42:11 00:58:38:23
סיפור רווח זה משתקף
בך בפזיזה שכמוך,

00:58:46:21 00:58:42:14
היצור היפה שתיארת הרגע,
הלא הוא חתול, הידוע לשמצה!

00:58:51:20 00:58:46:23

יצור רגוע עם יופי מהפנט אבל אכזר,
אוי מה שעשה לנו, העכברים,

00:58:56:03 00:58:51:23
לו ידעת שהוא האויב המר שלנו, הוא
היצור המאיים להכחיד את הזן שלנו,

00:59:01:17 00:58:56:05
דווקא היצור הפזיז שפחדת ממנו,
אין בו רוע וכוונות לפגוע בנו,

00:59:06:05 00:59:01:21
הוא מה שנקרא השכוי,
לפעמים בני אדם שוחטים אותו,

00:59:11:05 00:59:06:07
משמש אותנו כאוכל ומזונות, כי לוקחים
אנו את השאריות והעצמות שזורק האדם,

00:59:16:13 00:59:11:07
כך סיפרה האימא לבתה והזהירה אותה,
בין אם היצור יפה או פחות יפה,

00:59:20:23 00:59:16:16
מבלי לחקור את התנהגותו,
לא כדאי לשפוט לפי יופי

00:59:24:14 00:59:21:01
ולהחליט אם טוב או פחות טוב,
אם רע או לא רע.

00:59:28:03 00:59:24:16
כך מסופר הסיפור.
זה סוף השירה.

00:59:32:16 00:59:28:05
מדהים. תספר לנו עוד סיפור.
יש לך סיפורים מעניינים, ספר לנו.

00:59:40:17 00:59:32:18
את זה קראתי עוד לפני שהתחלתי בית ספר.
- מדהים!

00:59:47:11 00:59:40:21
הייתי קורא בסתר כי אם רואים
אותך קוראת ספר בחוץ,

00:59:53:15 00:59:47:14
יגידו עלייך שאת עצלנית ובטלנית.
כי אנשים לא מבינים את החשיבות.

01:00:02:02 00:59:53:17
הייתי לוקח את הספר ושם אותו מתחת
למכנסיים וקורא בשטח כשאני עם הפרות.

01:00:10:24 01:00:02:06
היה עוד סיפר שנקרא "וורקה וסנבלט",
לא כל כך זוכר את הסיפור המלא.

01:00:13:17 01:00:11:03
זה סיפור קצת שונה.
הסיפור הולך כך:

01:00:18:13 01:00:13:19
הוורקה ראה כמה רזה היא הסנבלט,

01:00:23:22 01:00:18:16
אסביר קודם ש"וורקה" הוא עץ תאנה,
זה עץ ענק,

01:00:30:10 01:00:23:24
וסנבלט זה שיח קטן מאוד,
בונים ממנו בתים, סנה.

01:00:33:02 01:00:30:13
אז הסיפור ממשיך כך:
וורקה ראה בסנבלט רזה וקטנה,

01:00:35:06 01:00:33:04
וידבר אליה בזלזול ובחוסר כבוד,

01:00:39:05 01:00:35:08
ויאמר אליה, למה ברא אותך האל,
כה רזה ונמוכה,

01:00:46:11 01:00:39:08
הרוחות מטלטלות אותך מצד לצד,
ואפילו משקל טל מכופף אותך למטה,

01:00:53:13 01:00:46:16
תראי אותי כמה גבוה אנוכי,
כמה רחב אני וכמה עבה הגזע,

01:00:58:00 01:00:53:16
גם אם יפלו השמיים ותיסדק האדמה,
לא אזוז ממקומי,

01:01:06:20 01:00:58:02
לו היית גדלה לצידי במקום שרוחות
יעיפו, חבל על כך כי אני מרחם עלייך.

01:01:10:20 01:01:06:23
היא משיבה לוורקה כך:

01:01:16:12 01:01:10:23
כשהוורקה מתגאה עם גובהו ועוצמתו,
הפילוהו הרוחות מבסיסו.

01:01:21:24 01:01:16:20
כך שאותה הרוחות מכופפות אותה
אבל הוורקה נפל מהשורש.

01:01:25:14 01:01:22:01
זה הסיפור.
- מאוד יפה.

01:01:30:23 01:01:25:17
הייתי עובד בחקלאות
והייתי מפרנס את אימא שלי...

01:01:34:11 01:01:31:01
רגע, אנחנו עדיין בזמנים שאתה
התנגדת לשמור על עיזים והלכת ללמוד.

01:01:38:15 01:01:34:14
כן. התחלתי ללמוד בבית ספר.
- איך היה בבית ספר, כשהגעת לשם?

01:01:42:23 01:01:38:17
נכנסתי לבית ספר, מלמדים אותיות
שאני כבר למדתי אותן,

01:01:51:24 01:01:43:02
זה היה בתקופת היילה-סלאסה,
אז בכיתה מי שעונה נכון על שאלה,

01:02:03:08 01:01:52:02
נותן מכות לאלה שלא ענו נכון.
אז הייתי נותן מכות על הראש שלהם.

01:02:09:08 01:02:03:12
זה היה בכיתה א', נותנים מכות
כדי שישקיעו וילמדו טוב.

01:02:13:02 01:02:09:10
אומרים לי לתת מכות,
לא הייתי מכה אותם על הראש חזק.

01:02:16:02 01:02:13:04
הייתי סתם נוגע בהם קצת

על הראש וחוזר לכיסא שלי.

01:02:18:10 01:02:16:05

למה אתה מכה אותם?

01:02:29:03 01:02:18:12

כי המורה שואל אותם אותיות והם לא עונים נכון, או שלא יודעים לקרוא נכון,

01:02:35:11 01:02:29:05

אז כשאני עונה נכון כי אני למדתי את זה לבד בבית, המורים אומרים לי לקום,

01:02:39:01 01:02:35:15

ולתת מכות לאחרים

אבל לא הייתי מכה אותם חזק.

01:02:48:12 01:02:39:05

כשלמדתי שנה אחת, ממש לקראת בחינות סוף השנה למעבר לכיתה ב',

01:02:53:08 01:02:48:14

אימא שלי שלחה אותי לעבוד בשדה. שלחה אותי לעבוד בשדה של מישהו,

01:03:00:09 01:02:53:10

שחתמה איתו חוזה לשלם לי 25 אחוז מהרווח.

01:03:04:08 01:03:00:11

איך שלחה אותך?

- כדי שאעבוד בחקלאות.

01:03:07:23 01:03:04:12

אני מבינה את זה

אבל אני שואלת אם הסכמת לזה?

01:03:15:01 01:03:08:00

לא, לא. אימא שלחה אותי, כי אין לה ברירה אחרת, חייבים להתפרנס.

01:03:21:07 01:03:15:05

לא התנגדת?

- לא, כי אני צריך להביא לה כסף.

01:03:26:12 01:03:21:09

או אוכל או משהו.

- לא, אבל אתה יודע שיש לך מבחנים.

01:03:30:11 01:03:26:14

כן, אמרתי לה את זה,
אבל מי שאני אמור לעבוד איתו,

01:03:33:11 01:03:30:14
בא ואמר שאם לא ייקח אותי
היום, הוא לא ייקח אותי בכלל לעבוד.

01:03:37:05 01:03:33:13
כי הוא בא מרחוק, מ"בלסה"
ולא יחזור עוד פעם.

01:03:45:14 01:03:37:08
זה כפר, את יודעת, אני לא כל כך ידעתי
איך להגיב, אמרו שיתנו לי לעבור לכיתה ב'.

01:03:53:17 01:03:45:19
אמרו לי שעברתי לכיתה ב', לא ראיתי
את התעודה והלכתי לעבודה,

01:03:56:18 01:03:53:19
איך היה לך שם במקום החדש?

01:04:01:20 01:03:56:21
גם שם המשכתי לקרוא סיפורים כאלה,
כל פעם קניתי ספרים וקראתי.

01:04:07:12 01:04:01:22
לא התקדמתי בלימודים,
רק ידעתי לכתוב.

01:04:14:12 01:04:07:15
אבל לא הפסקתי ללמוד.
- אה הלכתי לעבוד רק בזמן החופש?

01:04:19:17 01:04:14:16
בחורף, למשך שלושה-ארבעה חודשים
עובדים בחקלאות, אין לימודים.

01:04:24:04 01:04:19:20
אז הלכתי לעבוד בתקופה הזו?
- כן. בגלל שזו תקופת עבודה חשובה,

01:04:28:05 01:04:24:06
זה היה בתחילת יוני, שהאדם
ההוא התעקש לקחת אותי במידי.

01:04:35:06 01:04:28:07
שם זה מאוד קשה, אם לא תעבדו בתקופה
הזו, לא יהיה לך מה לאכול במשך שנה.

01:04:52:08 01:04:35:11
לכן הלכתי עם הבן אדם. נשארתי
שם בעבודה עד חודש דצמבר או ינואר,

01:04:57:03 01:04:52:11
עד שסיימנו והכנסנו את היבול הביתה.
ואחרי זה חזרתי הביתה.

01:05:01:17 01:04:57:06
בן כמה היית באותו זמן? איך זה ללכת
לבית של אנשים שאתה לא מכיר?

01:05:03:11 01:05:01:20
הייתי בן 14.

01:05:10:03 01:05:03:13
הלכת לבית של אנשים שאתה לא מכיר,
איך היה לך שם? תסביר לי על זה.

01:05:13:19 01:05:10:05
לא קל לגור בבית של אנשים אחרים.

01:05:19:07 01:05:13:21
אי אפשר לבקש אוכל בכל פעם
שרעבים, לא מרגישים בבית.

01:05:25:02 01:05:19:11
את כל הזמן אורחת. יושבת בשקט.
כשנותנים לך, אוכלת. אם לא, לא אוכלת.

01:05:31:08 01:05:25:06
בדברים כאלה אלוהים בירך אותי,
כי כמו שאמרתי קודם,

01:05:39:08 01:05:31:11
אני נחוש ועם מטרה, אני לא אבכה,
ואומר אני רעב, אני חייב לחזור לאימא.

01:05:44:06 01:05:39:18
אז הייתי בן פחות מ-14,
הייתי בערך בן שלוש עשרה וחצי.

01:05:51:12 01:05:44:10
שלחו אותי לעבוד בשטח ואמרו לי
שמישהו יביא לי ארוחת צהריים,

01:05:56:15 01:05:51:14
אני עובד עד שמביאים לי. יכול להיות
שיביאו לי ארוחת צהריים רק בערב.

01:06:03:07 01:05:56:17
עם כל הדברים האלה, איך אתה
מתמודד עם ההרגשות שלך?

01:06:06:15 01:06:03:11
הרי יש לך דעות משלך.

01:06:13:05 01:06:06:18
נכון. מה שמוביל אותי הוא המטרה
שאימא שלי שלחה אותי להביא כסף,

01:06:18:02 01:06:13:08
ולא שום דבר אחר. אני לא אוהב
להשאיר דברים באמצע ולנטוש אותם.

01:06:22:03 01:06:18:06
אומרים לי תעשה את זה
ואני עושה את העבודה.

01:06:27:08 01:06:22:08
מביאים לי ארוחות ואוכל. נשאר איתם
עד שמסיימים את כל העבודות.

01:06:32:08 01:06:27:11
מביא את החלק שלי ונותן לאימא שלי
ורק אחרי זה מתפנה לעצמי.

01:06:35:13 01:06:32:10
איפה אתה ישן?
האם יש לך מקום מסודר?

01:06:44:14 01:06:35:16
עד שהיבול מתחיל לגדל גרעינים אני
ישן בבית, אבל אחרי זה אני ישן בשטח,

01:06:49:04 01:06:44:17
כי אני שומר על השוורים
ולוקח אותם לאן שיש מה לאכול.

01:06:54:14 01:06:49:09
אתה ישן לבד?
- לפעמים עם אנשים ולפעמים לבד.

01:07:08:02 01:06:54:17
גידלנו יבול שנקרא "זנגדה",
שחיות בר אוהבים לאכול אותו,

01:07:14:17 01:07:08:04
לכן הייתי צריך להישאר בשטח לשמור
עליו. הייתי לוקח איתי אש וקלע דוד.

01:07:19:01 01:07:14:20
ישן שם, יש בסביבה עוד אנשים.
- אתה לא מפחד?

01:07:26:19 01:07:19:03
אני מפחד אבל אין לי ברירה.
גם בבית של אימא שלי אותו דבר,

01:07:32:07 01:07:26:21
גם שם אני הולך לשטח עם הפרות
ויש שם צבועים וחיות בר.

01:07:37:22 01:07:32:11
זה לא פשוט בכלל, זה נורא.
אני הולך יחף, אין לי נעליים.

01:07:41:07 01:07:37:24
פשוט אין ברירה.

01:07:48:14 01:07:41:17
כמו שאמרתי לך קודם, גרתי אצל אחותי
במשך שלוש שנים, אצל האיש במשך שנה,

01:07:52:20 01:07:48:17
בדגומה אצל אחד הדודים במשך שנה.

01:07:59:03 01:07:52:22
אחרי זה בשנת 1972, השלטונות נתנו
לנו קרקע. התחלתי לעבוד עם אימא שלי.

01:08:04:17 01:07:59:09
אחרי זה כבר אני התבגרתי
והחלטתי שאני חייב ללמוד,

01:08:22:14 01:08:04:19
וסירבתי לאימא שלי. ארגון אורט נתן
לנו 2500 ביר וקנינו עם זה פר.

01:08:33:19 01:08:22:16
מה זה אורט? איך הגעתם אליו?
תסביר לנו על אורט.

01:08:48:03 01:08:33:21
בהתחלה אורט עזר לנו לקבל אדמה
ב1972 ושנה לאחר מכן נתן לנו כסף,

01:08:51:02 01:08:48:05
היו מחלקים כסף לכל ביתא ישראל.

01:08:59:06 01:08:51:06
אנשים מספרים לנו על זה, מאוזבה,
לב-ווחה, היו באים לאורט ומקבלים כסף.

01:09:04:10 01:08:59:09
לכן גם אני לקחתי את אימא שלי,
שאלו אותה כמה ילדים יש לה,

01:09:07:15 01:09:04:12
נתנו לה בהתאם לילדים שיש לה.
עם הכסף קנינו שור.

01:09:12:00 01:09:07:18
כששאלו כמה ילדים יש לה,
מי יידע אם תגיד שיש לה 10?

01:09:19:08 01:09:12:03
לא, היא אומרת את האמת. היינו אני
ושני אחיינים שלי שנשארו איתנו,

01:09:23:21 01:09:19:10
כשאחותי התחתנה,
אנחנו ארבעה בבית יחד עם אימא.

01:09:35:18 01:09:23:24
קיבלנו את הכסף, קנינו פר,
גם אחותי קיבלה כסף וקנתה פר,

01:09:42:19 01:09:35:22
קיבלנו קרקע מהשלטונות,
גם אם לא הייתה כל כך פורייה.

01:09:50:24 01:09:43:06
התחלנו לעבד את הקרקע. בקיץ, כמה
חודשים לפני תחילת העבודה, התחלתי ללמוד.

01:09:58:08 01:09:51:02
אחרי שהייתי אצל אחותי בלב-ווחה וחזרתי,
בשנת 1972, התחלתי ללמוד בכיתה ה'.

01:10:01:04 01:09:58:15
נכנסת לכיתה ה'?
- כן.

01:10:03:16 01:10:01:06
כלומר, קפצת כיתה?
- כן, קפצת כיתה.

01:10:07:08 01:10:03:19
כי התעקשתי להתחיל מכיתה ה',

אמרתי שלא אלמד אחרת.

01:10:13:24 01:10:07:09
אמרו שיהיה לי קשה עם חשבון,
גיאוגרפיה וכולי אבל אני התעקשתי.

01:10:17:23 01:10:14:03
אז אני כבר גדול, גדול
גם יחסית לאחרים בכיתה.

01:10:26:08 01:10:18:01
בסוף הסכימו לקבל אותי לכיתה ה'. לאחר
שלושה חודשים ומשהו, עברתי לכיתה ו'.

01:10:34:14 01:10:26:15
כמו שסיפרתי לך קודם, גם הפעם
למדתי בלילות, לקחתי מחברות והעתקתי.

01:10:38:20 01:10:34:17
אחרי שהעתקתי, אני לא קורא שוב,
כי אני זוכר את זה בעל פה,

01:10:45:22 01:10:38:22
הייתה לי קליטה טובה.
נבחנתי ועברתי את המבחנים.

01:10:59:12 01:10:46:00
בכיתה ו' הייתה לי בעיה,
כי בכיתה ו' יש מבחן ארצי.

01:11:05:19 01:10:59:16
חלק מהמורים אמרו
שאני אשאר כיתה ולא אבחן,

01:11:14:02 01:11:05:21
וחלקם אמרו שאני אגש
לבחינה כמו כולם.

01:11:20:06 01:11:14:04
בסוף מי שאמרו שאני אגש לבחינה
ניצחו, הלכתי לגונדר

01:11:29:10 01:11:20:08
כדי להצטלם לבחינה הארצית ביוני,
נבחנתי כמו כולם.

01:11:35:05 01:11:30:07
אחרי הבחינות הלכתי לעבודה להבדיל
מאחרים שמתעניינים אם עברו או לא,

01:11:38:00 01:11:35:08
לא אכפת לי.
לכן מיד חזרתי לעבודה.

01:11:43:20 01:11:38:03
אז בחודש ספטמבר כשעברתי
בעיר עם כלי עבודה,

01:11:47:08 01:11:43:22
פגשתי את המורה שלי
והוא אומר לי מזל טוב ברקו,

01:11:50:18 01:11:47:10
אני שואל על מה,
והוא עונה, עברת לכיתה ז'.

01:11:55:09 01:11:50:20
מאוד שמחתי על כך.
הבעיה שעכשיו איפה אלמד,

01:12:03:05 01:11:55:13
כי אצלנו היה עד כיתה ו'. כיתה ז'
אני צריך ללמוד או באמבו-בר או באזזו.

01:12:13:24 01:12:03:10
יש לנו יבול שגידלנו אני ובעלה של
אחותי. גידלנו שעועית, שעורה ועוד.

01:12:19:18 01:12:14:01
מצד שני אני רוצה מאוד ללמוד.
אין איפה לגור וללמוד.

01:12:24:13 01:12:19:21
מי יעזור לי בהוצאות
על אוכל, אל תשאלי,

01:12:30:17 01:12:24:15
בעוד אני חושב על כל הדברים האלה,
הגיע חודש אוקטובר והתחילו הלימודים.

01:12:34:15 01:12:30:19
לא יכולתי להתחיל את הלימודים
באוקטובר, לכן לא הלכתי.

01:12:37:15 01:12:34:17
הלכתי ללימודים בחודש נובמבר
לבית ספר באמבו-בר.

01:12:40:00 01:12:37:17
מה עשית במהלך החודש

שלא היית בבית הספר?

01:12:46:15 01:12:40:02
עבדתי בניכוש עשבים ועוד דברים.
נרשמתי ללמודים בנובמבר באיחור,

01:12:51:19 01:12:47:08
אבל כיוון שזה היה בית ספר
יהודי, קיבלו אותי בלי בעיה.

01:12:56:24 01:12:52:04
אבל אין לי איפה לגור,
אני לא מכיר אנשים באמבו-בר.

01:13:01:23 01:12:57:01
ב"צ'יצ'רה" גרה דודה שלי,
טירנגו קסה, אחותה של אימא שלי.

01:13:06:20 01:13:02:00
גרתי אצלה, כל פעם סחבתי
את הצידה מדגומה לצדא,

01:13:11:01 01:13:06:22
מצדא לאמבו-בר מרחק
הליכה של כשעה וחצי,

01:13:15:08 01:13:11:03
מדגומה לצדא מרחק הליכה
של כשלוש וחצי שעות,

01:13:20:15 01:13:15:12
וכדי להגיע לבית הספר יש מרחק
הליכה של כשעה וחצי לכיוון אחד.

01:13:26:17 01:13:20:20
כך למדתי במשך שנה. עברתי לכיתה ח',
באמבו-בר.

01:13:34:22 01:13:26:21
זו הייתה השנה הראשונה שלי
שאני לומד באורט, ועברתי לכיתה ח'.

01:13:40:14 01:13:35:00
חזרתי לאימא והתחלתי לעבוד בחקלאות
מיוני עד תחילת הלימודים של שנה הבאה.

01:13:44:18 01:13:40:16
עכשיו נתקלתי שוב באותה בעיה,
אין לי איפה לגור,

01:13:52:24 01:13:44:23
כי "דרג" סגר את בית ספר אורט, כי היו
כל מיני בעיות, הפסיקו את המימון של אורט.

01:13:59:00 01:13:53:02
הכל נסגר ולא נשאר כלום.
למזלי נפתח במקסני'ט בי"ס לכיתה ח'.

01:14:07:22 01:13:59:05
רק לכיתות ח'. שם התחלתי ללמוד,
גם לשם הייתי סוחר לחם.

01:14:10:06 01:14:07:24
למה אתה מתכוון כשאתה
אומר, סוחר לחם?

01:14:16:16 01:14:10:08
כי אימא שלי הייתה מכינה לי לחם אתיופי,
זו הצידה שלי מיום שני עד יום שישי.

01:14:19:15 01:14:16:19
גם אם יש על זה עובש, אני אוכל את זה.

01:14:28:17 01:14:19:18
הייתי משלם כסף ללינה, הייתי ישן
על "מדב" שאני שוכר, ממוכרות טלה.

01:14:32:21 01:14:28:20
חוזר הביתה ביום שישי...
- מה זה אומר, משלם על "מדב"?

01:14:38:01 01:14:32:24
כדי לישון עליו, כמו שכירות דירה.
אחרת אין לי איפה לישון.

01:14:46:07 01:14:38:03
יש נשים שמוכרות טלה - בירה אתיופית,
אני שוכר ה"מדב" שלהן וישן שם.

01:14:49:07 01:14:46:09
אני משלם על זה יכול להיות
25 אגורות או 50 אגורות.

01:14:51:20 01:14:49:09
האם אתה שוכר במקום קבוע אחד,
או כל פעם מקום אחר?

01:14:56:15 01:14:51:23
במקום אחד וקבוע. איפה שנוח לי,
אני משלם כסף וישן.

01:15:04:03 01:14:56:17
שם גר אחיין של אימא שלי, קראו לו
סולומון אגניהו, אמר לי,

01:15:12:00 01:15:04:06
אני גר פה ואתה סובל כאן לבד
ללא סיבה, ולקח אותי אליו.

01:15:15:05 01:15:12:03
גרתי אצלו במשך שנה
ועברתי לכיתה ט'.

01:15:18:19 01:15:15:07
בכיתה ח' גם היה מבחן
ארצי ועברתי אותו בשלום.

01:15:22:16 01:15:18:21
מכאן עברתי לאזזו,
באזזו למדתי במשך שנתיים.

01:15:28:07 01:15:22:19
איך למדת באזזו?
- באזזו היה קשה, אל תשאלי.

01:15:34:10 01:15:28:10
דווקא אני רוצה לדעת, עד
עכשיו סיפרת קצת על כל דבר,

01:15:37:15 01:15:34:12
אתה לומד, קודם כל כשאתה
אוכל רק לחם,

01:15:40:04 01:15:37:17
עם כל הרצון שלך ללמוד,
אל תראה את זה כמשהו פשוט.

01:15:43:03 01:15:40:08
זה בכלל לא פשוט.
- אז תסביר לנו בפירוט.

01:15:49:17 01:15:43:06
ראשית זה קשה כי כשאימא מכינה לי את
הלחם, היא לא באמת שמחה על זה,

01:15:55:23 01:15:49:20
כי אין לה כסף והיא הייתה מעדיפה
שאהיה איתה ואעזור, שאביא עצי בעירה.

01:16:01:14 01:15:56:02

אבל אני התנגדתי ובחרתי ללמוד.
שנית, אין לה כסף.

01:16:05:20 01:16:01:17
למשל, אם נגמרים העט או המחברת,
אין לי מאיפה להשיג חדש.

01:16:08:24 01:16:05:22
כשנגמרת לי מחברת או עט, אני הולך
הביתה ביום שישי,

01:16:15:08 01:16:09:01
עד שאני חוזר ללימודים אני חותך עצי
בעירה ומוכר בעיר,

01:16:22:09 01:16:15:11
זה יוצא בין 50 אגורות לחמישה ביר
וזה משמש אותי לקניית מחברות ועטים.

01:16:29:24 01:16:22:13
לפעמים אימא נותנת לי
שניים שלושה או חמישה ביר.

01:16:37:16 01:16:30:02
אבל כשלמדתי באזזו היה מאוד קשה,
כי מצדא לאזזו אי אפשר להגיע ברגל,

01:16:44:00 01:16:37:19
חייבים רכב. התחבורה עולה ביר
וחצי וזה סכום משמעותי לעניים.

01:16:50:17 01:16:44:03
לעניים קשה להשיג גם חמש אגורות.
אם נעלם לך עט, אין איפה להשיג עט אחר.

01:16:58:04 01:16:50:20
אין כלום שם, אנשים עניים מאוד.
- איך התמודדת עם זה בסוף?

01:17:05:05 01:16:58:07
אימא מכינה לי את הדבו אני סוחב אותו
עד לשם, אחרי כמה ימים, ביום חמישי,

01:17:11:18 01:17:05:09
כשפותחים את הדבו, הוא כבר העלה עובש,
כי שמים אותו סגור בתוך אגליל.

01:17:14:08 01:17:11:21
כשחותכים את הדבו רואים מלא
עושב לכן לא אוכלים אותו.

01:17:17:18 01:17:14:11
זורקים את הדבו ונשארים רעבים.
לומדים שם במשמרות,

01:17:31:10 01:17:17:22
ביום שישי לומד עד השעה 12 בצהריים
וחוזר הביתה לאימא כשאני רעב מאתמול.

01:17:42:16 01:17:31:13
אתה אוכל לאורך השבוע את אותו דבו?
- כן. אלא אם מישהו מזמין אותי לתה.

01:17:47:00 01:17:42:22
אין עוד אוכל נוסף, אין כלום.

01:17:56:16 01:17:47:03
את רואה את הגוף שלי, כמה רזה הייתי.
לא כי היה חסר לנו אוכל,

01:18:01:21 01:17:56:19
אלא כי לא היה לי אוכל איפה שגרתי,
אצל אימא אני אוכל טוב, לא חסר אוכל.

01:18:04:16 01:18:01:23
אבל בלימודים, אין לי מה לאכול.

01:18:14:04 01:18:04:20
בנוסף ההליכה, במצטבר זה אולי
80 קילומטר, מדגומה לאזזו.

01:18:17:00 01:18:14:09
אתה הולך את כל זה ברגל?
- כן, הולך ברגל.

01:18:29:01 01:18:17:02
הולכים כל הלילה. הולכים מאזז לצדא,
מצדא אולי טרמפ במשאית עד מקסני'ט.

01:18:39:07 01:18:29:03
ישנים במקסני'ט לילה, למחרת בבוקר
הולכים עד דגומה הליכה של כ-שלוש שעות.

01:18:47:14 01:18:39:12
איך אתה יכול ללמוד כך?
- מאוד קשה. אני לא יכול לתאר לך.

01:18:54:14 01:18:47:16
קשה מאוד אבל אני לא מוותר
כי היה לי רצון עז ללמוד.

01:19:01:04 01:18:54:17
בארץ הילדים שלי לא לומדים למרות שפע
הדברים, טלפונים ניידים, מחשבים ועוד.

01:19:02:20 01:19:01:06
אומרים לי שלא רוצים ללכת לבית ספר.

01:19:10:14 01:19:02:23
מה הייתה הסיבה שכל כך רצית ללמוד?
מהו החלום שרצית להגיע אליו?

01:19:16:21 01:19:10:17
לא הייתה לי מטרה מסוימת,
אולי רציתי להיות מורה.

01:19:23:23 01:19:16:24
להיות מורה ולהשתדרג קצת יותר
מעבודה בחקלאות ולא מעבר לזה.

01:19:30:14 01:19:24:00
היו שם המון תלמידים,
אין מספיק עבודות לכולם.

01:19:38:21 01:19:30:19
אנשים שסיימו בית ספר ואוניברסיטה,
היו מנקים נעליים לפרנסתם.

01:19:45:16 01:19:38:24
אבל הרצון שלנו ללמוד היה מאוד גבוה.

01:19:51:02 01:19:45:19
למשל בן דוד שלי שסיפרתי לך עליו,
נהרג כשהגיע לכיתה י"ב.

01:20:01:15 01:19:51:04
הוא היה תלמיד מבריק, קיבל עזרה
ממשלת גרמניה, מכיתה ג',

01:20:11:09 01:20:01:18
הם רצו ללמד את התרבות שלהם
והמסיונריות, כך היו לוקחים,

01:20:17:23 01:20:11:12
ומלמדים ילדים שלא ידעו מה זה,
היו נותנים להם אוכל מסודר,

01:20:22:21 01:20:18:00
היה חשמל בכיתות לימוד, לו"ז מסודר.

01:20:32:02 01:20:23:00
אבל אצלנו אני יוצא לדרך הביתה
מבית הספר מבלי להכניס דבר לבטן.

01:20:39:14 01:20:32:05
אני אוכל רק אחרי שאני מגיע הביתה.
רעב נורא! פשוט לא היה אוכל.

01:20:49:05 01:20:39:18
פשוט לא היה. החיים היו מורכבים.
- אבל המשכת ללמוד...

01:20:54:07 01:20:49:08
כן, המשכתי ללמוד. לאחר שלוש שנים...
- רגע, למדת שלוש השנים בצורה כזו?

01:21:01:03 01:20:54:10
כן. משנת 1972 עד 1976 למדתי,
עברתי לכיתה י"א.

01:21:09:07 01:21:01:06
אחרי זה השלטון הכריז גיוס
לצבא לכל תלמיד.

01:21:12:22 01:21:09:10
לקרבי בקו קדמי באסמרה.
הייתה אז מלחמה עזה באזור.

01:21:20:16 01:21:13:00
לפני ההכרזה, מה שמעתם
בנושא הפוליטי?

01:21:23:07 01:21:20:19
מה היית רואה?
- היה קשה.

01:21:24:23 01:21:23:09
מה זה אומר קשה?

01:21:30:01 01:21:25:00
למשל, מי שרגיל לא להסתפר בתדירות
גבוהה ויש לו שיער ארוך,

01:21:34:22 01:21:30:04
או לובש מכנסיים קצרים, אפילו אנחנו,
כשיוצאים לדרך הביתה מהלימודים,

01:21:39:22 01:21:34:24
עוצרים אותנו החקלאים ודורשים
מאיתנו להציג תעודת זהות.

01:21:43:23 01:21:40:00
אם לא מציגים תעודת תלמיד,
שולחים אותנו לכלא מייד.

01:21:47:24 01:21:44:03
בכל פעם שיוצאים הביתה ביום שישי,
מוודאים שיש לנו תעודת תלמיד.

01:21:51:10 01:21:48:04
מבקשים מהמורים שיתנו לנו אישור
כי אנחנו יוצאים הביתה.

01:21:53:15 01:21:51:13
אם אין לנו תעודה,
או ששולחים אותנו לכלא

01:21:56:00 01:21:53:17
או ששולחים אותנו לצבא,
או שירים בנו במקום.

01:21:59:05 01:21:56:02
כי היו ארגונים שהתנגדו לשלטון
כמו "אהפ"ה", "אי.די.יו",

01:22:01:23 01:21:59:07
יחשבו שאנחנו שייכים להם
ויירו בנו במקום.

01:22:09:05 01:22:02:01
אנחנו מראים את האישור מבית הספר עם
חותמת בית הספר ומשחררים אותנו הביתה.

01:22:14:09 01:22:09:09
זו ההוכחה שאני חף מפשע,
אחרת אין דרך להוכיח את חפותך.

01:22:19:07 01:22:14:12
בכל מטר הליכה מבקשים ממך להזדהות,
גם החקלאים הפשוטים. לא נותנים לך לעבור.

01:22:25:10 01:22:19:09
כולל כאלה שלא יודעים לקרוא. לפעמים
אני הייתי משכפל את הדף עם החותמת,

01:22:35:14 01:22:25:13
באמצעות הרטבת החתימה עם החותמת
והדבקה על דף חלק וריק,

01:22:39:18 01:22:35:17

וכך החותמת מועתקת לדף הריק,
כי לא תמיד שמים לך חותמת.

01:22:44:15 01:22:39:21
כי החקלאים רק רוצים לראות ולא באמת
בודקים אם התעודה מקורית.

01:22:51:15 01:22:44:17
כך למדנו אני וחבריי באותה תקופה.
היינו שלושה חברים, שראית אותם קודם.

01:22:57:01 01:22:51:18
היינו הולכים צמודים כל הלילה,
בגשם, בקור, בחום ובאבק.

01:22:59:07 01:22:57:03
גם הם מביתא ישראל?
- כן, גם הם ביתא ישראל.

01:23:01:04 01:22:59:09
הם בני דודים שלי.

01:23:05:06 01:23:01:08
יש סיפור מיוחד שקרה
בדרך הביתה או בדרך ההפוכה?

01:23:12:21 01:23:05:11
פעם אחת, כשהיינו בדרך הביתה, דסה,
חבר שלי, שהיה גר עם סבתא שלו,

01:23:31:15 01:23:13:01
בדרך לדגומה, הוא התעלף מרעב ונפל.
הוא לא הגיב ולא כלום.

01:23:37:22 01:23:31:18
אני הלכתי לבתים בסביבה וביקשתי
אינג'רה, אני הייתי המבוגר שבחבורה.

01:23:47:06 01:23:38:04
ביקשתי מהנוצרים, לא היה להם אינג'רה,
נתנו לי קצת אוכל. אספתי מכמה בתים.

01:23:57:05 01:23:47:12
מאחת קיבלתי חריף, נתתי לו את זה,
נתתי לו מים ובסוף פתח את עיניו.

01:24:03:15 01:23:57:07
אני זוכר את זה, לא אשכח את זה אף פעם.
כך לקחנו את הילד הביתה.

01:24:05:13 01:24:03:17
זה לא דבר פשוט.

01:24:23:19 01:24:05:15
ובפעם אחרת, אז הייתי בגונדר, בדרך
הביתה הלכתי דרך "דנקז", לבד.

01:24:32:04 01:24:24:00
יש בדרך שני נחלים גדולים, אחד מהם
סיפטרה והשני גונד, אנחנו גרים ביניהם.

01:24:39:04 01:24:32:09
יש נוף יפה בכל הסביבה.
בנחל גונד פגשתי איש זקן, נוצרי.

01:24:44:16 01:24:39:20
תוך כדי שאני שוטף את הרגליים שלי
בנחל, שואל את האיש שיושב לידי,

01:24:48:21 01:24:44:19
מה אתה עושה כאן באבא?
הוא בא מאזור בלסה.

01:24:56:09 01:24:49:00
היו לי בכיס רק 25 אגורות.
אין לי שום דבר נוסף. רק 25 אגורות.

01:25:05:03 01:24:57:07
אז הוא ענה לי, אני מחכה להיכנס לבתים
שבסביבה כדי לבקש אוכל,

01:25:12:18 01:25:05:07
באתי לפיה עושים קניות ביום שבת,
אני לא יכול להיכנס לעיר,

01:25:17:20 01:25:12:20
כי אני לא רוצה שיראו אותי,
אנשים שמכירים אותי מפעם.

01:25:21:01 01:25:17:23
אני מחכה שיבואו אנשים מהאזור.
ואז מה תעשה, אני שואל,

01:25:27:06 01:25:21:05
ואז אני אקבץ נדבות. אולי אנשים
יתנו לי חתיכות אינג'רה לאכול.

01:25:31:01 01:25:27:08
זה נגע לי ללב,
הייתי עצוב מאוד לשמוע אותו.

01:25:35:11 01:25:31:03
שאלתי אותו למה. הוא ענה שהיה לו
הרבה רכוש, הרבה פרות.

01:25:40:06 01:25:35:13
אבל הבצורת הרגה את כל הפרות שלו,
הארבה אכל את כל היבול שלו,

01:25:45:23 01:25:40:10
וכל הילדים שלו מתו ונשאר בלי כלום.
לכן בלית ברירה, מקבץ נדבות לפרנסתו.

01:25:50:13 01:25:46:04
באותו רגע הוצאתי את ה-25
אגורות שהיו לי ונתתי לו.

01:25:57:23 01:25:50:15
אני זוכר שזה היה בשבת בבוקר.
אמרתי לעצמי,

01:26:01:24 01:25:58:02
מסתבר שיש אנשים עם בעיות
יותר גדולות משלי ויותר עניים.

01:26:06:06 01:26:02:02
נתתי לו את האגורות והלכתי הביתה,
בבית הכול היה מוכן, אימא הגישה אוכל.

01:26:13:14 01:26:06:10
אכלתי ארוחה ויצאתי לעיר. הייתי נראה
כמו מי שמסודר בחיים כשיצאתי לעיר.

01:26:18:05 01:26:13:16
לא נראיתי ילד מורעב, אכלתי ושבעתי.

01:26:22:03 01:26:18:07
אין ספק שאפשר לראות
מהגוף שלי שאני עובר תקופה קשה.

01:26:28:13 01:26:22:05
בעיקר ההליכות הן אלה שהרגו אותנו.
כך למדתי. זה לא היה פשוט.

01:26:33:14 01:26:28:15
בניתי בית לאימא, עבדתי בחקלאות
והבאתי פרנסה לבית בחופשים,

01:26:38:18 01:26:33:16
ויש עוד הרבה דברים שאת לא יודעת.

- זה מה שאני רוצה שתספר לי ותסביר לי.

01:26:46:24 01:26:38:20
היו לנו גם פרות והייתי מטפל בהם.
בין כל זה, ברוך ה' הגעתי לארץ.

01:26:55:10 01:26:47:01
בשנת 1976 הלכתי לסודן, להגיע לארץ.
יצאתי לדרך לסודן בחודש דצמבר.

01:27:03:09 01:26:55:12
לפני שנגיע למסע שלך לסודן, אני רוצה
לדעת כמה שנים למדת בבית ספר אורט.

01:27:06:01 01:27:03:12
למדתי שנה אחת בלבד.
- שנה אחת?

01:27:11:19 01:27:06:04
כן, רק שנה. רק בשנת הלימודים של 1973.
באותה שנה איזו תמיכה נתנו לכם?

01:27:16:20 01:27:11:23
לא תמכו בנו אבל בעיניי,
התלמידים מאזור אמבו-בר,

01:27:21:09 01:27:16:23
ראיתי אותם לומדים עברית ויודעים
לדבר קצת. ראיתי תלמידים טובים.

01:27:26:21 01:27:21:11
לחג הסיגד היו נותנים כסף
והיו שוחטים פרות.

01:27:30:16 01:27:26:24
שמעתי על זה וגם אני
בעצמי ראיתי את זה.

01:27:37:15 01:27:30:18
והיו מלמדים מקצועות כמו
איך עושים כלים, למשל מיטה,

01:27:45:15 01:27:38:09
היו מלמדים ברמה גבוהה יותר מבתי ספר
אחרים, מקצועות עבודות בקרשי עץ ומתכות.

01:27:52:20 01:27:45:20
מזהים לפי זה שמורים טובים
במקצועות אלה באו מאורט,

01:27:57:14 01:27:53:14
ידעתי גם שמקבלים תמיכה מהממשלה.
- מי היו המורים שהיו מלמדים שם?

01:28:14:16 01:28:00:07
היה מורה שקראו לו טדסה,
איינאו, הוא לימד גאוגרפיה,

01:28:18:23 01:28:14:19
המורים האחרים מלמדים
כיתות נמוכות יותר, עד כיתה ה'.

01:28:27:03 01:28:19:14
המורה לספורט, אסנקאו.
הוא לימד אותי פעילות גופנית.

01:28:30:15 01:28:27:06
היו עוד הרבה מורים
שאני לא זוכר את שמותיהם.

01:28:34:06 01:28:30:18
אני פוגש בארץ חלק מהם.
אלה היו המורים שלנו שם.

01:28:38:17 01:28:34:10
אבל אני למדתי באורט רק שנה אחת.
למדתי בכיתה ז' ואז עברתי בית ספר.

01:28:44:02 01:28:38:19
כי אחרי שנה נסגר בית הספר?
- כן, בית הספר נסגר לגמרי.

01:28:48:21 01:28:44:06
היו גם תלמידות?
- כן, היו המון.

01:28:56:05 01:28:48:23
הייתה תוכנית לפתוח עד כיתות י"ב,
התחילו כבר כיתות ט' וכיתות י'.

01:29:00:05 01:28:56:11
כיתות י"ב היו בשלבי בנייה.
אבל נסגר הכל בסוף.

01:29:03:17 01:29:00:07
איך הייתם מעבירים את הזמן
שלכם מחוץ לבית הספר?

01:29:12:01 01:29:04:00
אחרי שהתחלתי ללמוד, וגם לפני

שהתחלתי, היו לנו משחקים רבים,

01:29:15:10 01:29:12:03
אני רוצה לדעת על המשחקים
ששיחקת כשכבר היית גדול.

01:29:22:10 01:29:15:13
יש משחקים עונתיים,
למשל, בחורף משחקים גולות,

01:29:26:21 01:29:22:18
אם לא משיגים גולות
אז יוצרים מהבוך כמו גולות.

01:29:32:22 01:29:26:23
היה לנו משחק שנקרא "בילציט", משחק
זריקת שברי זכוכית ופגיעה בשבר אחר.

01:29:40:01 01:29:33:05
היו עוד משחקים כגון "אינקר", "גנה",
"שוקה". "שוקה" היה המשחק האהוב עלינו.

01:29:48:00 01:29:40:03
מה זה "שוקה"?
- זה משחק מכדור שיוצרים מבדים בלויים.

01:29:53:18 01:29:48:02
מוסרים את הכדור למי שעשוי לפגוע במוט
ולהעיף את הכדור רחוק ככול האפשר.

01:30:00:14 01:29:53:21
בזמן שהכדור עף, יש מקום ספציפי
ומוגדר שהפוגע בכדור ועוד חבר אמורים

01:30:03:18 01:30:00:18
להגיע אליו ואם אפשר
גם לחזור לנקודה התחלתית.

01:30:06:24 01:30:03:20
מה הוא ה-"שוקה"?
- המשחק, הפגיעה בכדור.

01:30:15:22 01:30:07:01
כמו הכדורגל האמריקאי,
אם מעיפים את הכדור כשפוגעים,

01:30:28:03 01:30:15:24
ואם אחד מקבוצת היריב תופס
את הכדור באוויר, מפסידים במשחק.

01:30:36:02 01:30:28:05
לכן כדי שיריב לא יתפוס כדור באוויר,
נניח אם הוא עומד שם, אני מכה לכאן.

01:30:40:02 01:30:36:04
כך היינו משחקים משחק "שוקה".

01:30:46:13 01:30:40:04
משחק "אינקור", משחקים אותו בעונת
סתיו, בסביבות חודש דצמבר - ינואר.

01:30:55:04 01:30:46:18
בונים את הכדור מחומר גומי מותר,
הכדור יוצא מאוד חזק וקשיח.

01:30:59:13 01:30:55:06
כשמכים בכדור עם מוט,
הכדור מגיע למרחקים גדולים.

01:31:03:16 01:30:59:15
את המשחק הזה משחקים גם מבוגרים,
כיוון שזה משחק שמשחקים אותו

01:31:07:23 01:31:03:19
אחרי איסוף היבול ולכל עבודות השדה.
יש עוד הרבה סוגי משחקים.

01:31:11:20 01:31:08:02
גם משחקים בזריקת
גללי פרות זה על זה.

01:31:17:15 01:31:11:22
תחרויות שחייה, ועוד.
- אתה יודע לשחות?

01:31:20:10 01:31:17:18
לא, לא יודע.
אבל היו משחקים כאלה.

01:31:25:10 01:31:20:12
למשל גם בזמן איסוף היבול והפרדת
הקש מהגרעינים, מתאבקים על הקש.

01:31:29:12 01:31:25:12
יש גם משחקי מחבואים,
לא היו חסרים לנו משחקים.

01:31:34:05 01:31:29:15
איך הייתם נהנים בערים?

01:31:48:14 01:31:34:08
בערים זו בעיה כי אנחנו באנו ללמוד,
באנו מכפרים ולא מכירים את כל המקומות,

01:31:51:20 01:31:48:17
גם אם נכיר מקומות, אין לנו כסף.

01:31:58:07 01:31:51:22
אנחנו לא יוצאים עם החברים מהעיר,
בלימודים אנחנו יותר טובים מהם.

01:32:06:15 01:31:58:10
אבל הם מכירים את ההתנהלות העירונית
וגם ההורים שלהם גרים בערים, הם חופשים,

01:32:11:11 01:32:06:17
אבל אנחנו חיים על פרוסת
לחם אחת ליום,

01:32:15:18 01:32:11:14
נדמה שאנחנו חיים כמותם
אבל זה לא פשוט.

01:32:17:21 01:32:15:21
אבל האם הייתם מסתדרים
עם הילדים מהערים?

01:32:23:03 01:32:18:00
כן, כן, היו לנו קשרים טובים איתם,
אבל עדיין הם ראו בנו כפריים.

01:32:25:15 01:32:23:05
לכן לא היינו חברים טובים שלהם.
- הם לא התחברו איתכם?

01:32:27:17 01:32:25:17
לא, גם אנחנו לא רצינו
כל כך להתחבר איתם.

01:32:32:16 01:32:27:20
סגנון הדיבור שלהם שונה משלנו,
הם ילדים עירוניים.

01:32:37:16 01:32:32:19
לכן אנחנו מתחברים עם מי דומה לנו, יש
הרבה ילדים שבאו מכפרים שחיים בשכירות.

01:32:42:00 01:32:37:23
כל אחד מתחבר עם מי
שיש לו שפה משותפת איתו.

01:32:47:16 01:32:42:03
אז איך אתם מעבירים
את הזמן החופשי שלכם,

01:32:50:09 01:32:47:19
אחרי שסיימתם יום לימודים
והכנתם שיעורי בית?

01:32:54:11 01:32:50:12
למשל כשלמדתי באזזו,
היינו יוצאים בשעות הערב.

01:32:55:20 01:32:54:13
לאן הייתם יוצאים?

01:33:06:23 01:32:55:22
יוצאים לטייל ולהתאוורר, ולפעמים
הצטרפו אלינו עוד חברים נוצרים,

01:33:18:22 01:33:07:00
או שיוצאים לגונדר או לשתות תה ביחד.
לפעמים עושים הליכה רגלית.

01:33:23:21 01:33:19:01
הייתה לך חברה בזמן הזה?
מה עם אהבה וכאלה?

01:33:26:10 01:33:23:24
לא, לא, לא הייתה לי.
- לא הייתה לך?

01:33:28:23 01:33:26:12
לא, לא הייתה לי.
- לא היו בנות שלמדו איתכם?

01:33:30:14 01:33:29:02
היו בנות שלמדו איתנו.

01:33:37:18 01:33:30:17
הייתה אפילו תלמידה נוצרייה שהייתה
מעירה אותנו, לומדת בגונדר ואנחנו באזזו,

01:33:41:04 01:33:37:20
אנחנו באים באותה דרך
לכן ביום ראשון בבוקר,

01:33:44:21 01:33:41:06
היא זו שהייתה מעירה
אותנו ללכת לבית ספר.

01:33:47:07 01:33:44:24
אבל אנחנו לא היינו חושבים באופן הזה, היינו רואים בה אחות.

01:33:48:19 01:33:47:09
למה היא מעירה אתכם?

01:33:50:14 01:33:48:21
כדי שנצא לדרך.
- לבית הספר?

01:33:55:07 01:33:50:16
כן. ללכת לאזזו, עד מקסניט
שלא תחשיבי שזה קל.

01:34:00:07 01:33:55:10
אנחנו יוצאים לדרך מוקדם בבוקר,
היא מעירה אותי, ויוצאים לדרך ביחד.

01:34:04:06 01:34:00:11
הולכים תוך כדי משחק וחיבוקים
אבל אף פעם לא היו לי כוונות אחרות.

01:34:11:07 01:34:04:08
לא התאהבת באף אחת?
- בכלל לא, ראיתי בהן אחיות.

01:34:18:08 01:34:11:14
אולי בעיר, באלו שמוכרות
טלה הייתי מתאהב,

01:34:21:15 01:34:18:10
אבל את אלו שלומדות איתי
הייתי רואה כמו אחיות שלי.

01:34:23:04 01:34:21:18
מה עם אלו שמוכרות טלה?

01:34:28:06 01:34:23:06
איתן לפחות אנחנו הולכים
לישון בביתן וזה שונה.

01:34:31:23 01:34:28:15
והתלמידות?
- לא, לא.

01:34:37:20 01:34:32:10
גם כי כנראה אנחנו לא הגענו
לגיל שחושבים על זה.

01:34:45:21 01:34:37:23
הבחורה הנוצרייה היא, זה מדהים
אותי פשוט, היינו הולכים מחובקים,

01:34:52:23 01:34:45:23
אבל הייתה כמו אחות.
לא הייתי חושב על דברים מסוג זה.

01:35:10:17 01:34:53:01
התחלת לספר לי על המצב
הפוליטי ועד כמה שזה היה מפחיד.

01:35:14:08 01:35:10:24
ק.
- תמשיך לספר על הנושא.

01:35:21:23 01:35:14:17
בתקופת "דרג" המצב היה קצת קשה,
הרגו צעירים במה שנקרא "טרור אדום".

01:35:27:16 01:35:22:03
היו ארגוני התנגדות כמו "אהפ"ה",
"אי.די.יו", "או.אל.אפ".

01:35:30:07 01:35:27:18
איזה סיפור מיוחד אתה
זוכר אותו הכי טוב?

01:35:38:15 01:35:30:09
עדיין הייתי תלמיד בכיתות
נמוכות ולא הייתי משתתף בזה,

01:35:43:17 01:35:38:18
אבל בן דוד שלי היה תלמיד
בכיתות מתקדמות, תפסו אותו,

01:35:50:16 01:35:43:20
כלאו אותו, היכו אותו קשות
ושחרר לבסוף וחזר ללימודים.

01:35:57:13 01:35:50:19
אם קבוצה של תלמידים נראים ביחד,
זו נחשבת התארגנות פוליטית ויורים בהם.

01:36:06:08 01:35:57:20
אז כשבן דוד שלי הסתובב
עם חמישה חברים נוספים,

01:36:12:20 01:36:06:10

ונתקלו ברכב ביטחון מפטרל והתחילו לברוח ממנו, הרכב עקב אחריהם וירה בהם.

01:36:23:20 01:36:12:24
בן דוד שלי נורה למוות. היו שנקברו חיים, באותן שנים ב-1969-1971,

01:36:28:02 01:36:23:22
אל תשאלי כמה אנשים נטבחו, פשוט טבחו באוכלוסייה.

01:36:32:21 01:36:28:05
תספר לנו על הכל. למשל איך שמעת שבן הדוד שלך נהרג?

01:36:41:22 01:36:32:23
מה ראית באותם ימים?
- ראיתי אותו חוזר מהכלא מוזנח וחבול,

01:36:52:18 01:36:44:02
הוא לא היה מדבר, כנראה שהיה שייך ל"אהפ"ה" ולכן לא היה מספר לי כלום.

01:37:00:17 01:36:53:23
אבל בסוף הוא נהרג.
אלה ששייכים לאהפ"ה, קבוצת תלמידים,

01:37:04:20 01:37:00:19
בשעות הלילה הורגים את אלה שתומכים בשלטון באזור גונדר.

01:37:12:22 01:37:04:22
הם מסתובב בלילות עם נשק או "קולט" והורגים את התומכים.

01:37:17:16 01:37:13:00
מה זה "קולט"?
- כלי נשק או אקדח.

01:37:24:16 01:37:17:22
כשהתלמידים הורגים את התומכים בשלטון אז ה"דרג" הורג גם תלמידים ללא הבחנה,

01:37:28:22 01:37:24:21
טובח בהם. כך נהרגו רבים באותה תקופה.

01:37:35:13 01:37:29:00
ב-1969-1972 נהרגו רבים, קראו לזה "טרור אדום".

01:37:42:11 01:37:35:16
כשבן דוד שלך נהרג, האם היה
טקס קבורה? האם השתתפת בטקס?

01:37:51:13 01:37:42:14
לא, לא היה טקס. פשוט אמרו לאבא שלו
שבנו נהרג, המורים שלו הפרנגלים היו שם,

01:37:56:11 01:37:51:15
אבל אבא שלו לא יודע איפה קברו אותו.
- אז מי לקח את הגופה וקבר אותה?

01:37:58:23 01:37:56:14
רק הודיעו לו שבנו נהרג.

01:38:04:00 01:37:59:00
זיהו שזהו, היה בחור מאוד יפה,
הוא נראה הודי עם שיער שחור וחלק,

01:38:10:11 01:38:04:03
היה גבוה. בדקו וזיהו שזה קסאו,
ואמרו לאבא שלו שהוא נהרג.

01:38:15:13 01:38:10:13
הוא בכה, התאבל עם אחים ואחיות שלו
ועם המשפחה אבל לא היה טקס קבורה.

01:38:22:02 01:38:15:16
מה עם הגופה?
- הם קברו אותה בעצמם, אנשי השלטון.

01:38:27:04 01:38:22:05
קרובי המשפחה לא יכולים לערוך הלוויה?
- לא, לא יכולים.

01:38:36:07 01:38:28:04
בגלל זה גם אני עזבתי את אימי
והלכתי לסודן ב-1976.

01:38:40:15 01:38:36:10
המלחמה התחילה להתגבר,
השלטונות גייסו תלמידים,

01:38:45:02 01:38:40:18
המלחמה באריתריאה גובה מחיר כבד בנפש,

01:38:52:04 01:38:45:05
לא יכול לעבד אדמה ולפרנס את אימי
במצב הזה, לכן יצאתי למסע לארץ.

01:38:54:21 01:38:52:08
אמרת לה שאתה הולך?
- כן.

01:39:02:06 01:38:54:24
תספר לי על זה. איך התכוננת לדרך,
עם מי התייעצת ויצאת לדרך.

01:39:08:04 01:39:02:08
הרבה תלמידים היו הולכים לסודן
באותה תקופה.

01:39:12:22 01:39:08:07
חלקם נחשבו נעדרים אבל הגיעו
לארץ ושלחו מכתבים, תמונות.

01:39:16:13 01:39:13:00
אנחנו שומעים על מקרים כאלה.
-איזה מכתבים למשל קיבלת מישראל?

01:39:22:14 01:39:16:16
לי לא הגיע מכתב. אבל מישהי
שאחיה הגיע לארץ,

01:39:29:05 01:39:22:19
וקיבלה ממנו מכתבים
ותמונות והראתה לי אותם.

01:39:31:07 01:39:29:07
אתה זוכרת את התמונות האלה?
- כן.

01:39:33:03 01:39:31:11
מה אתה זוכר מהן?

01:39:41:14 01:39:33:05
כשראיתי את הבניינים והנוף בתמונות
הייתי נדהם שיש מקומות יפים כאלה.

01:39:49:00 01:39:41:16
כשחושבים על ישראל היינו
חושבים כאילו שזה כוכב לכת אחר.

01:39:57:17 01:39:49:02
מאוד רצינו לעלות לארץ.
- ספר לי איך התכוננתם למסע.

01:40:05:01 01:39:57:22
אמרתי לאימא שאני צריך לעלות

לארץ לפני שיגייסו אותי.

01:40:19:00 01:40:05:03

אמרה לי שאם אני יכול,
עלי לברוח משם.

01:40:13:03 01:40:13:03

הכנו צידה לדרך, היינו שלושה,
ויצאנו לחפש מורה דרך.

01:40:28:04 01:40:19:05

הלכנו לדוד שלנו, איג'יגו ארגאו
שגר בצ'אודיבה באזור צ'ילגה.

01:40:31:06 01:40:28:07

כבר תיכננתם תאריך יציאה לדרך?
התייעצתם מה אתם עושים?

01:40:32:23 01:40:31:08

אני רוצה שתסביר את כל זה.

01:40:41:04 01:40:33:00

הלכנו לדוד שלנו במקרה כי הוא הלך
לגונדר לחפש את בנו שגויס לצבא ונעלם,

01:40:52:22 01:40:41:18

ופגשנו אותו במקרה. אז כשהתייעצנו איתו
אם מכיר משהו שיכול ללוות אותנו לסודן,

01:40:55:23 01:40:53:01

הוא ענה שהוא

גם מלווה אנשים לסודן.

01:41:03:13 01:40:56:00

הדריך אותנו איך אנחנו מגיעים עד
ביתו אחרי שנתארגן, נתן לנו את הכתובת.

01:41:09:14 01:41:03:16

כשלושה חודשים לאחר מכן הלכנו אליו,
זה היה בחודש נובמבר.

01:41:21:21 01:41:09:20

כשהגענו אליו הוא נבהל מאוד
כי השיער שלי היה ארוך וזה מסוכן,

01:41:28:01 01:41:21:24

ושנית הדרך סגורה כרגע בעקבות מלחמה
באזור הגבול והוא לא יכול ללוות אותנו.

01:41:33:18 01:41:28:03

אמרנו בסדר, היה לנו כסף שחילקנו
בין שלושתנו והחבאנו,

01:41:39:12 01:41:33:23

קנינו מדוד שלנו רדיו-טייפ,
הוא מביא מסודן ומוכר באתיופיה,

01:41:49:17 01:41:39:17

כי זה היה עסק משתלם, אמרנו לו
שאת החצי דוד שלנו יוציא,

01:41:53:22 01:41:49:22

רציתי שהוא יבוא אלינו לבקר,

01:42:06:05 01:41:54:02

הוא היה דוד שלנו, בנו של ארגאו קסה,
לא ביקר את המשפחה שלו מעל 25 שנה,

01:42:11:23 01:42:06:08

הוא עזב וגר במקום אחר?
כן, הוא גר במקום אחר, הוא התבולל,

01:42:15:23 01:42:12:01

התחתן עם נוצרייה,
נולדו לו ילדים ממנה.

01:42:19:04 01:42:16:00

אנחנו פגשנו אותו במקרה,
פשוט לא סיפרתי לך במפורט.

01:42:21:21 01:42:19:06

כן, אני לא כל כך מבינה,
קצת התבלבל לי כאן.

01:42:24:22 01:42:21:23

אמרת שהלכתם אליו שלושה
חודשים מאז שפגשתם אותו...

01:42:32:07 01:42:25:00

את הדוד שפגשנו בגונדר אני
לא מכיר בכלל. גם לא שמעתי עליו.

01:42:42:19 01:42:32:15

כששלושתנו הלכנו לגונדר,
התחלנו להסתובב במרכז העיר,

01:42:49:00 01:42:42:21

הוא בא לשם כי בנו,
גשאו קראו לו, נעלם,

01:42:53:06 01:42:49:03

והוא בא לגונדר לברר
אם לקחו אותו לצבא.

01:43:00:07 01:42:53:08

בגונדר פגש כמה נוצרים עם חמורים,
הוא שאל אותם מאיפה הם באו,

01:43:05:12 01:43:00:11

הם ענו לו מ"דגומה",
אנחנו גם גרים שם,

01:43:10:04 01:43:05:16

אז אומר להם שדגומה זה המקום
מגוריהם של הדודים שלו,

01:43:12:04 01:43:10:07

אז הוא שואל אם מכירים אנשים
שם, שאלו אותו את מי למשל,

01:43:20:12 01:43:12:07

הוא ענה להם מלסה קסה,
ענו לו שהוא שכן שלהם.

01:43:25:00 01:43:20:15

באותו זמן אנחנו הלכנו לפניהם,

01:43:28:04 01:43:25:02

אז הם אמרו לו, אפילו הבן
שלו הלך מפה ממש עכשיו,

01:43:33:01 01:43:28:07

אז אחד הבחורים הנוצרים בא אלינו
בריצה ואמר לנו שמישהו מחפש אותנו.

01:43:37:05 01:43:33:04

הלכנו אליו. הוא זיהה את חבר שלי
שהוא הבן של מלסה,

01:43:42:22 01:43:37:07

למרות שלא ראה אותו מעולם.
קראו לו אבבה לחבר שלי.

01:43:52:09 01:43:42:24

לקחנו אותו איתנו לבית קפה, שתינו קפה,
אכלנו, וגם ישנו שם לילה.

01:44:03:07 01:43:52:14

דיברנו הרבה לאורך כל הערב. סיפר לנו
על היעלמות בנו, נתן לנו את הכתובת שלו.

01:44:16:11 01:44:03:16
אחרי זה בהתאם לשיחתנו איתו, הלכנו
אליו בסוף ספטמבר או אוקטובר,

01:44:21:10 01:44:16:14
כשהגענו אליו בשעות הבוקר, הוא נבהל,
שמצד אחד הוא שמח לראות אותנו.

01:44:24:11 01:44:21:12
הוא שאל אותנו למה באנו אליו,
אמרנו לו כי רוצים שילווח אותנו לסודן,

01:44:29:06 01:44:24:14
אבל הוא אמר שהוא לא יכול כרגע,
לכן כמו שאמרתי לך מקודם,

01:44:35:09 01:44:29:10
קנינו ממנו את הרדיו-טייפ, הוא הוציא
חצי מהעלות ואמרנו לו שנחזיר לו,

01:44:40:09 01:44:35:12
אז היה עולה 400 או 500 ביר.
ושהוא יבוא איתנו לקחת את הכסף.

01:44:47:00 01:44:40:11
הוא היה אז כמו ראש עיר של העיר שהוא
גר בה, וצריך אישור ללכת לכפר איתנו.

01:44:56:24 01:44:47:02
כתבנו מכתב בקשה, אני מר איג'ו ארגאו,
מבקש אישור לבקר את משפחתי הגרה בכפר,

01:45:00:18 01:44:57:02
חתמנו על המכתב.
- כלומר זייפתם חתימה?

01:45:09:21 01:45:00:21
לא, הייתה לו חותמת
כי הוא עבד בעירייה.

01:45:20:04 01:45:10:01
הוא בא איתנו, האמהות שלנו היו בוכות
כי אנחנו הלכנו אבל כשחזרנו הביתה,

01:45:26:09 01:45:20:06
איזו התרגשות הייתה!
חזרנו שבוע לאחר שיצאנו מהבית.

01:45:36:03 01:45:26:19

עשו מסיבה, אוכל ושתייה. אפילו ירו באוויר מרוב שמחה.

01:45:41:10 01:45:36:09
הייתה שמחה כפולה, גם שאנחנו הגענו וגם האחין.

01:45:48:07 01:45:41:12
הוא היה שם כמה ימים עם אחיו והדודים שלו וחזר לביתו.

01:45:58:23 01:45:48:10
את הרדיו-טייפ מכרנו ב-400 ביר, מלסה קסה קנה מאיתנו, ונתנו חצי לדוד שלנו.

01:46:06:17 01:45:59:03
אחרי זה בחודש דצמבר אני שילמתי עבור מורה דרך אחר ויצאנו לסודן.

01:46:18:17 01:46:06:20
אחרי כמה חודשים?
- אחרי שלושה חודשים.

01:46:32:14 01:46:18:22
אחותי שגרה בלב-ווחה, האחות שגרת אצלה ועבדתי איתם, הייתה בהיריון,

01:46:44:24 01:46:32:18
הייתה בהיריון בחודש התשיעי. עושים חגיגה לכבוד ראש חודש ועושים מסיבה,

01:46:51:23 01:46:45:04
הזמינה את המשפחה ואת אימא שלי, היינו אצלה כמה ימים,

01:47:02:18 01:46:52:00
וכשהיינו בדרך הביתה, אחותי יצאה להיפרד איתנו,

01:47:14:05 01:47:02:24
ואז אמרתי לה, אחותי, אני הולך לסודן כי אם אשאר כאן יגייסו אותי ואמות,

01:47:18:16 01:47:14:07
לכן אני מעדיף לנסות להגיע לארץ ואם אמות בדרך זה כבר כמו למות פה.

01:47:25:22 01:47:18:20
אמרתי לה שיביאו את אימא לסודן, שיקנו סוס וייעזרו בו ושיבואו לסודן.

01:47:31:16 01:47:26:01
שימכרו את הפרות
שהיו לנו ויבואו לשם.

01:47:36:24 01:47:31:20
אז אחותי אמר לי שאנחנו
לא נתראה יותר אלא בגן עדן.

01:47:44:18 01:47:38:00
כך נפרדנו בדמעות.
- למה היא אמרה לך כך?

01:47:50:10 01:47:45:00
אני לא יודע מה חשבה
אבל זה מה שאמרה לי.

01:47:54:07 01:47:50:12
כך אני ואחותי נפרדנו,
אני ואימא שלי חזרנו הביתה.

01:47:59:23 01:47:54:11
חיכתה לנו בבית אחותי שהכינה
לי דבו-קלוי, לצידה לדרך.

01:48:22:08 01:48:00:00
אחותי עבדה ביום שישי כל היום בהכנת
הצידה לדרך, וביום שבת בבוקר יצאתי.

01:48:28:19 01:48:22:13
לא אמרו לך לא לצאת לדרך בשבת?
- יצאתי בשבת כי בשבת אנשים הולכים לשוק.

01:48:36:06 01:48:29:05
אימא שלי באה איתי ללוות אותי, היא
הגיע עד הנחל שבו שפגשתי את האיש הזקן.

01:48:45:05 01:48:36:09
היא הגיע למרחק מפה עד הקניון בעיר,
אולי הקניון יותר קרוב,

01:48:50:04 01:48:45:07
בקיצור הליכה של קילומטר,
אפילו יותר.

01:48:57:23 01:48:50:11
שם כשחציתי את הנהר, היא הסתירה את
פניה בידיים כדי לא לראות אותי הולך.

01:49:03:14 01:48:58:01

אני מאוד התלבטתי באותו זמן והייתי
עצוב לראות אותה כך, עודדתי אותה קצת,

01:49:10:10 01:49:03:17
בסוף המשכתי בדרך,
ואימא חזרה הביתה בוכה.

01:49:18:18 01:49:10:17
אחיין שלי היה איתי באותו זמן.
- לקחת את אחיין שלך איתך?

01:49:20:22 01:49:18:20
לא, הוא היה איתנו
והוא חזר איתה, עם אימא.

01:49:24:23 01:49:21:00
אימא גידלה אותנו, הוא היה
אז בן שמונה או תשע.

01:49:31:13 01:49:25:00
הוא סחב לי את הצידה עד שנפרדנו.
נפרדתי מהם והלכתי.

01:49:33:19 01:49:31:15
היית לבד?
- כן, אני לבד, יצאתי לבד.

01:49:40:15 01:49:33:21
הלכתי דרך "צדא". אימא שלי חזרה בוכה,
אני לא יודע מה עשתה אחרי זה.

01:49:50:01 01:49:40:19
יצאתי לדרך ב-12 בדצמבר,
והגעתי לסודן ב-21 בדצמבר.

01:49:55:23 01:49:51:06
באותו יום שהגעתי לסודן אחותי נפטרה.
אחותי שסיפרתי לך עליה.

01:49:59:19 01:49:56:01
זו שהייתה בהיריון?
- כן. זו שאמרה לי שניפגש בגן עדן.

01:50:04:23 01:49:59:22
ב-21 לדצמבר היא נקברה,
אז אני לא שמעתי על המקרה.

01:50:10:17 01:50:05:07
אחרי כארבע שנים גם אחותי,
שהכינה לי את הצידה לדרך,

01:50:13:24 01:50:10:20
נפטרה גם היא בזמן הלידה
כמו אחותי הראשונה שנפטרה בלידה.

01:50:23:07 01:50:14:02
שלוש אחיות שלי נפטרו בזמן הלידה.
לא, בעצם אחת מהן מתה עקב בעיות בלב.

01:50:27:22 01:50:23:11
לכל אחת יש כמה ילדים,
כך שמבחינתי הן חיות איתנו.

01:50:34:01 01:50:28:00
היום כשאני רואה אותם אני מרגיש
כאילו אחיות שלי נמצאות איתי.

01:50:41:14 01:50:34:04
במיוחד אחיינית שלי שגרה בנתניה,
שאני רואה בה את אחותי הקטנה,

01:50:55:22 01:50:42:07
היא הנחמה שלי על האבדה,
על חסרונה של אחותי.

01:51:06:23 01:50:56:00
כשמונה חודשים לאחר שהגעתי לסודן,
נפגשתי עם אחיינית שלי.

01:51:13:09 01:51:07:01
רציתי לשאול אותך,
איך נפרדת מהחברים שלך כשיצאת לדרך?

01:51:26:05 01:51:13:14
את אבבה לקח דוד שלו שגר
בצדא, יצא לדרך ב-1 לדצמבר.

01:51:36:03 01:51:26:08
גם השני הלך לפניי,
היה בצדא אצל אחותו.

01:51:40:00 01:51:36:06
החבר השלישי, בן דודה שלי,
גם הוא יצא לדרך בנפרד,

01:51:46:23 01:51:40:03
ושלושתנו נפגשו בדרך לסודן,
לפני שהגענו לסודן,

01:51:56:24 01:51:47:03

פגשתי את זאיסאנו, חברי מילדות,
ואת דסה, החבר שלמד איתי.

01:52:04:04 01:51:57:02
כך הלכנו שלושתנו לאורך המדבר עד סודן.
שמחתי מאוד לפגוש אותם בדרך.

01:52:10:03 01:52:04:14
שלושתנו צלחנו את הדרך והגענו לסודן.
זהו, זה הסיפור.

01:52:22:06 01:52:10:06
זו הפעם הראשונה שאתה יוצא מחוץ
לגבולות אתיופיה, מה חשבת על אתיופיה?

01:52:28:00 01:52:22:09
את אתיופיה אני מכיר רק על המפה,
מכיר רק את אזור גונדר.

01:52:38:03 01:52:28:05
לסודן אנחנו רק הולכים מבלי להעריך
את הדרך כי אין לנו מפה,

01:52:43:07 01:52:38:04
לא יודעים אפילו באיזה כיוון נמצאת
ישראל. אנו הולכים באופן אינסטינקטיבי,

01:52:48:03 01:52:43:09
כיוון הזריחה של השמש והשקיעה
התבלבלו לנו, הכל השתנה לנו.

01:52:53:12 01:52:48:10
כשהגענו לסודן, נחשפנו לאנשים
ממש שחורים, גם ממש חם,

01:52:59:01 01:52:53:14
הטמפרטורה מגיעה עד 50 מעלות,

01:53:11:15 01:52:59:10
אנשים ממש גבוהים ונפילים, הם שונים
מאיתנו, ממש מפחידים. הם ענקים!

01:53:15:12 01:53:11:20
אני לא רגיל לזה כי לא יצאתי
למקומות אחרים בעבר.

01:53:21:07 01:53:15:15
לאורך כל הדרך לסודן הלכנו בלילות,
ביום הסתתרנו ביערות,

01:53:26:08 01:53:21:11
כי הנוצרים דורשים מאיתנו כסף,
אפילו תפסו אותנו פעמיים,

01:53:31:16 01:53:26:12
המדריכים נותנים להם קצת כסף שביקשו
מאחרים מאחר שהם מכירים את המקומות,

01:53:40:17 01:53:31:19
כל אחד רוצה למקסם את התועלת שלו,
הם היו אומרים שילשינו עלינו למשטרה,

01:53:46:01 01:53:40:23
לכן אנחנו משלמים להם, כל אחד
מאיתנו מוציא מכיסו סכום מסוים.

01:53:52:20 01:53:46:05
כך שהדרך לא הייתה פשוטה.
כך נפרדתי מהמדינה. תודה רבה.

01:54:03:12 01:53:54:16
שאלה אחרונה שלי, יש משהו מהחיים
באתיופיה שאתה מתגעגע אליו?

01:54:07:05 01:54:03:14
משהו שחוזר כל הזמן במחשבה שלך?

01:54:12:02 01:54:07:08
כן. געגועים לראות את המקום
שנולדתי בו, ההרים, הנוף,

01:54:22:09 01:54:12:08
הייתי רוצה למצוא את התמונות
שלי מכיתה ז' וכיתה ח'.

01:54:36:01 01:54:22:12
בכיתות האלה הצטלמתי למטרת תעודה
למבחן הארצי, אותן הייתי רוצה למצוא,

01:54:39:12 01:54:36:05
כי אלו תמונות כשהייתי ילד,
עם פנים של ילד.

01:54:44:01 01:54:39:14
לראות איך הייתי נראה בילדותי.
אלה דברים שאני מתגעגע אליהם.

01:54:48:17 01:54:44:03
חוץ מזה לא מתגעגע לכלום.

